HET DAGELIJKS LEVEN IN OOSTENDE TIJDENS DE BEZETTING (1940/1944)

door **Roger JANSOONE**

30. OPVATTINGEN OMTRENT HET WEZENLIJK KARAKTER VAN DEZE BEZETTING (deel 1)

"Geschiedenis probeert de gebeurtenissen uit het verleden te doorgronden. De herinnering probeert er een *betekenis* aan te geven."

(Anne Roekens in "Gewillig België")

"It's hard to look over the edge of the abyss, without the abyss looking *back into you*"

(Philip Kerr in "Prague fatale")

Een wisselend gegeven

Verhalen over de bezetting zijn doorgaans een opeenvolging van feiten, ervaringen, anekdotes en belevenissen. Zelden volgt een *analyse*. Indien dat wél het geval is, dan meestal oppervlakkig, zonder een sluitende conclusie. Dat gaf mij een onbevredigend gevoel, maar de reden was aanvankelijk niet duidelijk. Toen ik begon aan deze studie, vreesde ik ergens in dezelfde valkuil te trappen, te meer daar ik de oorzaak van deze hiaten meende te vinden in het ontbreken van een *historisch correct referentiekader*. Waarop had men zich al die tijd blind gestaard ? Waar lag de "missing link" ?

Vandaag ziet het er wel eenvoudiger uit, in die zin dat, met de huidige stand van het historisch onderzoek, wij thans een vrij precies beeld hebben van wat er toen *in en achter de schermen* gebeurd is, vooral van de *werkelijke* draagwijdte en betekenis van al die gebeurtenissen. Maar jarenlang is dat grotendeels anders geweest, niet zozeer toe te schrijven aan historici en voorzeker niet aan zij die hierover getuigenis hebben afgelegd. De oorzaak ligt blijkbaar in het feit dat oorlog en bezetting tijdens W.O.2 niet zo maar *de zoveelste* geweest is in de opeenvolging van oorlogen en bezettingen waaraan ons gezegend landje, ooit het "Slagveld van Europa", zo "rijk" is. Nee, het ging nu om *iets totaal anders*, zonder voorgaande, zelfs in de geschiedenis van de mensheid, ... maar dat had men niet zo vlug in de gaten, wel integendeel!

De *perceptie* omtrent oorlog en bezetting tijdens W.O.2 is alzo een *sterk wisselend* gegeven geworden. Tijdens en ook na de oorlog (zelfs nog decennia nadien!) zag men die oorlog, zoals traditioneel gebruikelijk, als een *conflict* tussen naties, weliswaar op wereldschaal maar wezenlijk niet verschillend t.o.v. vorige conflicten (typisch is het feit dat men de wereldoorlogen is beginnen "nummeren": de "Groote Oorlog" werd W.O.1 en vanzelfsprekend werd de daaropvolgende oorlog dan W.O.2). De Duitsers werden aldus zonder meer gezien *louter als Duitsers*, met al hun reeds sedert W.O.1 gekende moffentrekjes en hebbelijkheden, maar ook met al hun goede kanten, vooral op gebied van muziek, kunst en cultuur. Er was wel een opdringerige nazi partij (met alhier een nasleep van allerlei vormen van collaboratie) doch dat was blijkbaar een politieke partij *naast zoveel andere.* Dat het een uiterst gevaarlijke en zeer perverse fascistische "beweging" was geweest, die doelgericht een totalitaire en verfoeilijke omwenteling en staatsvorm nastreefde, dàt was toen nog niet zo meteen duidelijk (en zelfs nu nog zijn er in en ook buiten Duitsland nogal wat dwarskoppen die halsstarrig het tegendeel blijven geloven!). En we moesten toch ook erkennen dat er in Duitsland tevens mensen waren, die Hitler en zijn trawanten steeds hadden verafschuwd en die, net zoals wij, al die ellende hadden moeten ondergaan in afwachting van betere tijden. Die "good Germans" lagen ons blijkbaar zo nauw aan het hart, dat een naoorlogs hulpverlenend initiatief als "Oostpriesterhulp"(en de "Bouworde") bij ons een ruime weerklank vond. En het weze de toen in nood verkerende Duitse bevolking overigens van harte gegund, want ook al hadden we het na de oorlog zelf niet breed, we konden toch niet onverschillig blijven tegenover het leed en de miserie van onze Oosterburen? (die inderdaad opnieuw onze buurman waren geworden en niet langer een oppermachtig "Reich" waarvan wij slechts een vazalstaatje waren,). Men had het wel eens over "die Schuldfrage" ... maar dat ging toch niet over de gewone man ? En zij die hun volk hadden misleid en in het verderf gestort (samen met nog wat andere volkeren), waren toch hun terechte straf niet ontlopen ? Dus zand erover en de bladzijde omdraaien !

Omtrent die omstreden "Schuldfrage" doet Robert Paxton in "The anatomy of fascism" (2004) nochtans opmerken: "This would not have been possible without *widespread* murderous Jew-hatred, one point on which Daniel Goldhagen's celebrated and controversial *"Hitler's willing executioners"* is *right.*" (1). Maar tot vandaag zijn de meningen verdeeld, en niet alleen in Duitsland. Want toegeven dat gezaghebbende historici als Goldhagen, Paxton en Kershaw het bij het rechte eind hebben, is voor velen nog steeds een brug te ver! En als je als "historicus" een *bestseller* op de markt wil brengen, dan moet je maar een boek schrijven over een "waarheid" die de Duitsers welgevallig kan zijn. *Car il n'y a que la vérité qui blesse.*

Die onrealistische opvatting over de *werkelijke aard* van het beestje had gevolgen voor het *historisch onderzoek*. Geconfronteerd met verbijsterende uitwassen van het naziregime (en ook met excessen van de *eigen* overheid, zoals het schandaal van de "weggevoerden van mei 1940"), vond men *ook bij ons* geen uitweg om een passende verklaring te vinden. Men draaide er omheen zoals een kat rond de hete brij, of men keek liefst in een andere richting. Ook omdat ingevolge het ontstaan van de **Koude Oorlog** de vijand van gisteren nu plots een NATO *bondgenoot* geworden was! (en de "Besatzungstruppen" werden hierdoor, *samen met* de pas opgerichte *Bundeswehr*, ineens "NATO troepen", ... tijdens onze legerdienst in Duitsland toch wel een heel vreemde gewaarwording). Dit heeft de "historisering" van W.O.2 in de weg gestaan, niet in militair opzicht (hierover boeken in overvloed!) maar wel in *politiek en maatschappelijk* opzicht, meer bepaald wat betreft de "delicate" problematiek van bezetting, collaboratie, repressie en epuratie. *Historisering* in de zin van een duidelijk afsluitingsproces, het *uiteindelijk* volledig *afstandelijk* en objectiverend behandelen én afhandelen van een historisch tijdvak. Hoe complex dat wel is, bewijst in het herdenkingsjaar 2014 het feit dat, *zelfs een eeuw later*, nog steeds betwistingen opduiken omtrent bepaalde aspecten van W.O.1, zoals de "schuldvraag" evenals de hardnekkige Duitse "versie" van hun oorlogsmisdaden in 1914. En het emotioneel "circus" dat in oktober 2014 in ons Parlement werd opgevoerd bij de regeringsverklaring, heeft duidelijk gemaakt dat de verwerking van ons oorlogsverleden nog steeds niet voltooid is ! *Nihil obstat* ?

Een "opgevist" hoger echelon

Het ontstaan van de Koude Oorlog (in 1950, met de oorlog in Korea) heeft (*en niet alleen in België*!) ertoe geleid dat voor het "bemannen" van de toen *dringend* op te richten veiligheid- en bevoorradingsdiensten (...thans nogmaals actueel geworden!!), oudgedienden uit de administratieve *collaboratie* terug werden "opgevist" omwille van hun specifieke kennis en ervaring tijdens de bezetting. Om praktische en pragmatische redenen kon hiertegen moeilijk bezwaar gemaakt worden (in geval van nood mag en moet iedereen dopen!), maar men had zich toch *zoveel mogelijk* moeten *beperken* tot de *rank and file*, het *lager* echelon en het middenkader. Want het *hoger* echelon bestond - zeker tegen het einde van de bezetting - enkel nog uit *politieke* benoemingen," loyale medewerkers" van de *Militärverwaltung, ...*en zelfs (vanaf juli 1944) van de *SS-Zivilverwaltung*. Zoals aangetoond in deze studie, betekende dat *veel meer* dan een partijlidkaart van VNV of REX. Ja, zo onschuldig was dat niet! Het ging om zorgvuldig uitgekozen "medewerkers", niet op grond van anciënniteit (sommigen waren nog piepjong) en/of van bewezen diensten (competentie speelde nauwelijks een rol), maar *uitsluitend* om hun gehechtheid aan de "Nieuwe Orde". Wat dit *concreet* betekende (zoals "dem Führer entgegenarbeiten"), ook dat werd in deze vervolgserie reeds benadrukt. *In zekere zin* (ik moet mij voorzichtig uitdrukken!) was - *achteraf* bekeken - hun atypisch optreden wel een *voorafbeelding* van een modern en dynamisch *overheidsmanagement*, met als kenmerken: een veeleer *horizontale* hiërarchie, werken vanuit een harde kern, zin voor organisatie en initiatief, doortastend optreden, interne communicatie, concrete doelgerichtheid, het vooruitschuiven van jonge en veelbelovende elementen... *op zichzelf* zeker niet slecht en met een "verfrissend" effect in een bureaucratische en traditionele, soms bijna verstarde omgeving. *In dat opzicht* – dat moeten we toegeven – heeft het roekeloos en "revolutionair" naziregime eigenlijk baanbrekend werk verricht. Op hen was toepasselijk wat de Britten omschrijven als "not breaking, yet *re-writing* the rules". Een ex-officier van de *Militärverwaltung* zag in hun eigengereid optreden" diese amtliche Geschäftsführer drückten aufs Tempo, immer schnell handeln und nicht über juristische Zwirnfäden stolpern! Ihre krasse Einschnitte haben eigentlich ungewollt *zur Auflösung* der *traditionellen* Ordnung im Staatsbereich

beigetragen." (2). Doorgaans onopgemerkt heeft het naziregime overal bepaalde sporen achtergelaten. Het kon bijna niet anders, na een dergelijke "Umwertung aller Werte"!

In die urgentiesfeer van de Koude Oorlog was hun aanpak wel nuttig en aangewezen, ... maar later bleek toch dat men die kornuiten misschien beter niet terug had "opgevist"! Want aan die medaille was *ook een keerzijde* verbonden. *Ten gronde* is het duidelijk dat men veel problemen niet had gekend (nog *tot vandaag*!), indien men, na de bevrijding, de controle -, beveiliging- en bevoorradingsdiensten niet meteen had opgedoekt maar had *behouden*, ...zij het wel na grondige *epuratie* en herstructurering. Die fout wordt altijd en overal gemaakt, zoals vrij recent nog in Irak, met alle fatale gevolgen van dien. Men trekt nooit lering uit de geschiedenis (die men amper kent!). In de jonge Bondsrepubliek deed kanselier Adenauer weliswaar uitzonderlijk het tegenovergestelde ... maar zonder vooraf een diepgaande "uitzuivering", zelfs niet aan de top. En het is steeds aan de kop dat de vis begint te stinken. *But who cares ?*

Deze verkapte vorm van *amnestie* was voor die "alte Kameraden" evenwel geen dwingende noodzaak om nu snel terug aan de bak te komen in de overheidssector. Door hun contacten met het bedrijfsleven *tijdens de bezetting* waren zij na de oorlog weer goed op dreef gekomen in de *privé* sector. Zo had ik een "opgeviste" chef die een geslaagde zakenman was geworden (een combine die hij, spijts cumulatieverbod, nadien moeilijk heeft afgezworen, wat begrijpelijk is). Als vanzelfsprekend ontmoetten zij elkaar in serviceclubs of een niet nader te noemen "Orde". In die kringen werd ik op grond van bedrijfseconomische studies en projecten (incl. marketing en commercialisering, toen nog ongewone thema's) soms uitgenodigd voor een lezing, gevolgd door een vragenuurtje dat uitmondde in een boeiend en levendig debat over actuele kwesties. Aanvankelijk vroeg ik - als buitenstaander - mij af, wat ambtenaren, magistraten en politici in dat feitelijk *commercieel* circuit kwamen doen, ... tussen zakenlieden en bedrijfsleiders ? Zaten zij er bij "voor spek en bonen"? Doch het was mij spoedig duidelijk dat dit een *old boys club* was, "ons kent ons". Historisch onderzoek hierover ontbreekt en zal er nooit komen vermits die veteranen nu allen van het toneel zijn verdwenen en *geen geschriften* hebben achtergelaten. Want typisch was het opvallend feit dat zij tijdens de bezetting en *ook nadien* de gewoonte hadden om *nooit* iets op papier te zetten, doch alles onder vier ogen *mondeling* af te handelen, of telefonisch, of in een beperkte vergadering "en petit comité". Ik had bijna het vermoeden dat zij niet konden schrijven (of het hadden verleerd). Voor een ambtenaar toch zeer merkwaardig ! Hoe zongen *The Strangers* dat ook weer ? " Kan je niet schrijven? Ga bij de Rijkswacht !" (maar dan "oep z'n Antwaarps"). Die ongewone werkwijze heb ik (waar is de tijd?) later ook nog ervaren bij de moeizame toetredingsonderhandelingen met Groot-Brittannië (en vervolgens tijdens de nog veel moeizamer onderhandelingen omtrent een "intern visserijakkoord"): bijna alles gebeurde *mondeling,* niet alleen in de speciale Werkgroepen maar ook in de verslaggeving aan de EG Raad, en dit op basis van "non papers" (werkdocumenten), niet bindend en waarvan - ingeval van een lek - de inhoud steeds kon ontkend worden. Op die manier kwam men iets vlotter tot een diepgaande gedachtenwisseling. Ongewoon maar doeltreffend (zeker wanneer je met een Thatcher te doen kreeg!), maar nadien laat dit zeker geen papierberg achter ... En hoe gaan ze nu, met de Brexit, die draad opnieuw opnemen?

Aldus zoekt de historicus, op een hoger echelon, vruchteloos naar bronnenmateriaal omtrent die bezettingsperiode. Terwijl anderzijds de Duitsers met hun manie voor *Bekanntmachungen, Protokolle* en *Verordnungen* ... En ook in de *naoorlogse* geschiedenis hebben die paladijnen een niet te onderschatten rol gespeeld. Noch voordien noch nadien heeft men dat soort ambtenaren gekend. Maar ze waren, vaak op *sleutelposities*, voorzeker geen voetnoot in de geschiedenis! Toch is en blijft dit betekenisvol historisch intermezzo een "terra incognita".

Zwarte schapen

Natuurlijk mag men hen niet allen over dezelfde kam scheren, maar onvermijdelijk waren er in een dergelijk "keurkorps" enkele "zwarte schapen" die hun dienst in opspraak brachten. *Pour la petite histoire* (bij *macho* types vrij normaal!): die snoepers bleken veelal ook charmeurs en vrouwenversierders te zijn, vooral in de buitendiensten waar ze graag op "huisbezoek" gingen terwijl de boer op het veld was, of een oogje dichtkneep omwille van ...? ("boer Bavo kneep de

katjes in het donker"). Dat bleef netjes toegedekt, zodat ze nooit de "chronique scandaleuse" haalden. Je mag de poes nooit bij de melk brengen, maar het naziregime bracht de poes (of de kater?) tot bij de roompot (doch enkel voor hetero's ...want homo's werden genadeloos uit de weg geruimd sedert de brutale uitschakeling van Ernst Röhm en zijn homofiele SA clan). Maar de Krijgsauditeurs kregen achteraf geen lucht van dat liederlijk gedrag tijdens de diensturen,... en evenmin van veel zwaardere aantijgingen op *professioneel* vlak, waarover trouwens geen *schriftelijk* bewijsmateriaal aanwijsbaar was. Ze werden geschorst, zonder rechtsvervolging. Een proces had pittige details aan het licht kunnen brengen over hooggeplaatste personen. Want ze waren graag geziene gasten op recepties en feestjes "in hogere kringen" (oorlogsprofitariaat !) waar, spijts oorlog en bezetting, men nog met volle teugen kon genieten van "la dolce vita". Geniet van de oorlog, want de vrede zal vreselijk zijn! Met die vrede is het voor hen nog best meegevallen. Onkruid vergaat niet. Dit *ogenschijnlijk* smeuïg verhaal heeft hier wél historisch belang, omdat het een *treffend idee* geeft van de decadente en eigengereide "lifestyle" van dat "would be" *Herrenvolk* en van de Nieuwe Orde in wording. Dit is *van alle tijden* en het is onlangs opnieuw fel in de actualiteit opgedoken met heel dat schandaal rond "grensoverschrijdend gedrag" in bepaalde kringen, typisch bij hen die in een *machtspositie* verkeren. Die handtastelijke knapen stonden bij niemand hoog in aanzien, noch tijdens noch na de oorlog. Hun verdienste is wel dat zij, als *insiders*, oog hadden voor goede relaties met de *privé* sector, wat na de oorlog van belang was in een *gemengde* economie, waarin overheid en bedrijven voortaan moesten samenwerken en elkaar aanvullen. Het Ministerie zat verveeld met die rare snuiters en was ze liever kwijt dan rijk, doch moest nog wat geduld oefenen en wachten op hun pensionering (die zij nooit vervroegd namen, want steeds actief tot en met 65!). Zij werden verfoeid door hun "andersdenkend" personeel, "samenwerkend" in een onbehaaglijk en afstandelijk "samenwonen", in een sfeer van wederzijds onbegrip en van interne tegenstellingen en wrijvingen. Bovendien bleven ze rondlopen als een bronstige grijze wolf. Een oude vos verliest zijn streken niet! Geen vrouw was veilig voor de "avances" van die Casanova's, ook al liepen ze menig "blauwtje" op. Een bedrogen echtgenoot zuchtte verbitterd: "Cette vermine, ça court tout ce qui porte jupon. Toujours quelque part en embuscade!". Oorlog en bezetting hadden diverse en aanslepende naweeën, vaak op plaatsen waar je dat niet meteen zou verwachten. Toen ik in de moeilijke jaren tachtig (de beginjaren van president Mitterrand) voor een *adjustment* opdracht gedetacheerd werd bij de OESO in Parijs en daar in het voetspoor van "les augures de l'OCDE" in contact kwam met "le tout Paris" (een apart en elitair wereldje), kon ik al *vooraf* vermoeden *hoe* bejaarde *énarques* (ja soms zelfs een president!) het klaarspeelden - spijts hun drukke ambtsbezigheden - om, naast hun *épouse*, er ook nog één of zelfs twee *maîtresses* op na te houden (allicht vermoeiend! *Et alors?).* Hadden ook zij een gelijkaardig (Vichy!) oorlogsverleden ? "sans regret et sans repentance"? Wat tot ieders verbazing in 2017 weer opdook in de presidentiële kiescampagne, ... omtrent "les rafles du Vel d'Hiv" in 1942. Onverwerkt verleden ? *Sans repentance...*

Psychologisch is dit voor de studie van het naziregime wel "interessant". Hitler had geen psychologie gestudeerd maar kende perfect "de aard van het beestje" dat diep *in ons allen* schuilt. Hij heeft hiervan behendig misbruik gemaakt (wat erg *confronterend* is en ons onbehaaglijk stemt). Zijn almacht en alleenheerschappij was gevestigd op de strak georganiseerde *samenbundeling* van allerhande hufters, beunhazen, geradicaliseerden en zielepoten die in een "normale" maatschappij, in het kader van het maatschappelijk verweer, zouden moeten kunnen weggeborgen worden in een asiel (wat uiteraard een utopie is, want ze zijn te talrijk!). In nazi Duitsland (en ook in de bezette gebieden) kregen die *pathologische* gevallen ten volle alle gelegenheid om zich te doen gelden, trouwens volledig in overeenstemming met de nazi ideologie. Zo was het "in bezit nemen" van andermans vrouw (zoals zeer typisch bij de onverzadigbare propagandaminister Goebbels!) onmiskenbaar een uiting van die onstuitbare expansie- en veroveringsdrang, niet alleen een *Drang nach Osten*...maar een drang in alle richtingen! Van alle nazi bonzen was Hitler vrijwel de enige die "maagdelijk" door het leven ging. Hij was immers getrouwd met Duitsland. Meer nog, hij "belichaamde" Duitsland (zoals men later over de hoog verheven en gecanoniseerde de Gaulle zou zeggen "il incarnait la France"). Te midden van al die snoepers, rovers, veelvraten en tafelschuimers was hij een monument van soberheid en onthechting, zelfs op culinair vlak (zijn kok had het niet erg moeilijk, tenzij voor genodigden). Maar, ook al was hij de Führer (= de aanvoerder!), hij kreeg hierin weinig of geen navolging (behalve *gedwongen* navolging in de bezette gebieden en in de KZ). En hij liet zijn (figuurlijk) hongerige

meute ongeremd en ongemoeid zijn gang gaan. *Il faut que jeunesse se passe!* Terwijl de Gestapo (toen nog zonder Facebook) zorgvuldig en nauwkeurig alle *persoonlijke* dossiers wist bij te houden … (later in de DDR hierin slaafs nagevolgd door de Stasi). *Big brother is watching you !*

Dit was geile *machtshonger*, als *inherent* bestanddeel van de mateloze machtswellust van een misdadig regime. Iets anders moet er daarachter niet gezocht worden. "Im Nationalsozialismus sollten Verwaltung (fast Vergewaltigung!) und Geschäftsführung *von der Bühne* aus geführt werden, *nicht vom Büro*. Und auf dieser Bühne seien *Eroberung und Machtergreifung* nichts Verbotenes!" (In het nationaalsocialisme moest bestuur (bijna verkrachting!) en bedrijfsbeheer opgevoerd worden vanop het podium, niet achter een bureau. En op dat podium was verovering en een greep naar de macht niet verboden!). Maar de Krijgsauditeurs hebben hierin enkel "amoureuze escapades" gezien, waarmee al eens mocht gelachen worden (hahaha, wat een pover stelletje schuinsmarcheerders!), maar zij hebben *toen* niet ingezien wat er daarachter écht schuil ging. Doch *vandaag* zou een openbare aanklager dit wel iets *dieper* doorgronden en hierop een beschuldiging baseren "van niet-amoureuze aard". Het moest geen verkrachting zijn of een aanranding, zelfs een vrouw die zich (smoorverliefd?) gewillig overgaf aan zo'n aalgladde charmeur, kon niet direct beseffen wat hierachter schuilging. Zij hadden doorlopend een *dubbele* agenda, lieten nooit in hun kaarten kijken en hadden als parool "Je moet een ander altijd *zelf* uit zijn kot laten komen" (waardoor ze, raar maar waar, heel subtiel bij een "meegaande" vrouw de indruk konden verwekken dat *zij zelf* hiertoe het initiatief nam!). Historici zijn dit "delicaat" fenomeen steeds zorgvuldig uit de weg gegaan of er voorzichtig omheen gefietst. Dat neemt niet weg dat dit, louter *psychologisch*, een doordringend en verrassend licht werpt op de diepste roerselen, instincten en drijfveren van de "homo nazi-ens", een pathologische afwijking van de veelgeprezen "homo sapiens". Maar historici zijn geen psychologen ! Voor dergelijke "affairs" (soms niet meer dan een "brief encounter") verschaft een Amerikaanse psychologe een aannemelijke verklaring : " It's *not about an other* person. They seek out someone else because they are *not being seen*. They go out looking, but they are really just looking *for themselves* ". Dit waren achter de schermen onopgemerkte stiekemerds die omwille van hun ambt en positie een bepaalde *schone schijn* moesten hoog houden, maar die af en toe de behoefte voelden om zich op die manier toch "discreet" te doen opmerken, al was het maar *tegenover zichzelf.* Een vorm van *zelfbevestiging* die psychologisch perfect kadert in die onverzadigbare machtshonger *vanuit een machtspositie*. "Der Übermensch stieg *immer höher*, und der Untertan blieb *ganz unten*, gefangen in der Rolle als der gefesselte Einzelgänger gegenüber die Masse. Bei so viel Tragik wurde er jedoch tatsächlich endlich greifbar, der *innere* Mensch *hinter* dem Sturm und Drang : ein *selbstgefälliger Macho*, der noch manchmal nachtritt, nach unten, wo der Untertan ihm zuliebe stehen blieb" (de "Ubermensch" ging steeds verder hogerop terwijl de onderdaan helemaal onderaan bleef, gevangen in de rol van de vastgeboeide enkeling tegenover de massa. Bij zoveel tragiek werd nochtans eindelijk merkbaar de innerlijke mens achter al die "Sturm und Drang", namelijk een zelfgenoegzame macho die nog vaak natrapte, naar omlaag, waar de onderdaan bleef staan om hem ter wille te zijn). Een *vernietigend* oordeel dat evengoed van toepassing was op nazi's als op collaborateurs van het hoger echelon. En *tot vandaag* blijkbaar ook op scheefgegroeide relaties in onze maatschappij. Hoe dan ook, geschiedschrijving moet *psychologisch* onderbouwd zijn! De huidige "me too" beweging is hiertoe allicht eveneens een aansporing. Want het jarenlang "onopgemerkt" bestaan van "seksuele roofdieren" *op topniveau*, en al wat daarmede gepaard gaat of ervan een gevolg is, moet *ook de historicus* tot nadenken stemmen! Misschien is dit al sedert decennia een "missing link" geweest ? Waardoor bepaalde conclusies een *vertekend beeld* van de werkelijkheid hebben gegeven ? Een verzwegen fenomeen dat wijst op een fascistoïde samenleving? Blijkbaar meer in zwang dan algemeen werd aangenomen!

Natuurlijk was niet iedere nazi of collaborateur een seksmaniak of een Casanova. Voor al wie anders geaard is, bestaan er nog andere mogelijkheden om zijn geile machtshonger *via uiterlijk vertoon* concreet gestalte te geven. De kunstminnende en praalzieke Hermann Göring had geen belangstelling voor vrouwen, maar wél voor topwerken uit het openbaar kunstbezit (met een persoonlijke voorkeur voor erotische prenten uit de 18e eeuw) en tot in het Louvre ging deze snoeper op zoek naar nieuwe (gratis) aanwinsten voor zijn reeds uitpuilende kunstcollecties. Hij kreeg hierin gezelschap van niemand minder dan Adolf Hitler, ook al geen vrouwengek maar wel

een begerige verzamelaar van "passende" (niet-erotische) kunstschatten voor zijn toekomstig Germaans heldenmuseum in Linz. Zo waren al die *Übermenschen* doorgaans ijverig bezig (tot in het KZ!) met het bijeengraaien van een eigen exclusieve "collectie" van al wat kostbaar was, tenzij ze het sowieso al veel te druk hadden met drank en vrouwen! Nog nooit werd zo massaal en systematisch geroofd en geplunderd als tijdens het naziregime (bankkluizen in Zwitserland zijn hiervan nog de laatste muisstille getuigen, evenals nog wel eens een museum in Duitsland of Oostenrijk!). Ook al weer een domein dat door historici weinig of niet werd onderzocht, misschien om geen slapende honden wakker te maken. Zoals de journaliste die in Parijs de luxueuze appartementen ging opsporen die, ooit eigendom van rijke Joden, door het Stadsbestuur werden verhuurd als "sociale woning" ten behoeve van familieleden en vrienden (een Parijse "Samusocial"?). Om een of andere duistere reden waren na de oorlog de eigenaars niet meer opgedaagd. Tja, *waar* bleven ze toch en *wat* doe je daar dan mee? *La spoliation des biens juifs* blijft een heikel thema, en niet alleen wat betreft kunstcollecties. Zo werd in 2017 door de Europese Unie een "richtlijn" uitgevaardigd (gebaseerd op de *Terezin Declaration* van 2009) die voorziet dat personen (veelal enkel nog hun nabestaanden) wier bezittingen door de nazi's werden gestolen, daarvoor rechtmatig moeten vergoed worden. Nogal vanzelfsprekend, ofschoon rijkelijk laat (meer dan *zeventig jaar* na de feiten!... hoe zit dat dan met die fameuze "bemoeizucht" van de E.U.?). Maar wat blijkt? De Poolse regering (van de partij "Recht en Rechtvaardigheid"!!) maakt de procedure zo complex dat in de praktijk *niets* wordt uitbetaald. Een regeringswoordvoerder rechtvaardigde dit "beleid" als volgt: "Moeten nabestaanden van arme Polen echt opdraaien voor de nabestaanden van rijke mensen?". Goed om weten: die "rijke mensen" waren veelal kleine zelfstandigen en ambachtslieden, want rijke (en vooruitziende) Joden hadden allang elders een veilig heenkomen gezocht, o.a. bij ons in België (maar hier helaas ook al niet veilig genoeg!). Het in "De Plate" uitvoerig besproken geval van het in Oostende "aangespoeld" Joods/Pools gezin Szpiro wijst er overigens op dat niet alleen kapitaalkrachtigen maar ook een deel van de middenklasse tijdig was uitgeweken. En ook hier bij ons kende men niet meer zo goed het verschil tussen "het mijn en het dijn". Via het oorlogsprofitariaat zal hier ook wel een en ander "spoorloos" verdwenen zijn. Maar hierbij moet toch worden aangestipt dat collaborerende topambtenaren wel zo wijs waren om zich niet te "verbranden" met het gretig aanschaffen van bezit "van verdachte oorsprong". Het was hen enkel om hun *machtspositie* te doen, ...en natuurlijk ook het erbij horend fraai "decorum" met alle "pomp and circumstances" en uiterlijk vertoon. En zo zijn ze ook gebleven na de oorlog, als geslaagde zakenman of als weer "opgeviste" hogere ambtenaar (met daarnaast als hard werkende Vlaming nog wel een "extraatje", want met enkel een ambtenarenwedde loop je niet ver). Ze woonden niet in een stulpje, reden in een Mercedes (destijds een statussymbool) en hadden een verfijnde smaak (ook voor vrouwelijk schoon) en een "flamboyante" levensstijl in dure restaurants en op exotische vacanties. Ze zijn aldus in alles steeds *zichzelf* trouw gebleven. Trouw tot in het graf !

Verbazingwekkend was bij het heengaan van die vreemdsoortige "grands commis de l'Etat" de ontdekking dat op het bidprentje veelal de oude leuze prijkte van de *anarchisten* "Ni Dieu ni maître!". Maar hoe rijm je dat met een loopbaan als een "parcours Talleyrand", een gladde paling, *a man for all seasons* ? Opgegroeid in het interbellum, een snelle carrière tijdens de bezetting, een vlotte naoorlogse "integratie" in het bedrijfsleven, een plotse "comeback" met de Koude Oorlog, een hoogtij in de "golden sixties" en een naglans in de crisisjaren zeventig. Anarchisten waren heftig *tegen de Staat* en zijn overheidsapparaat, fanatieke voorstanders van "alle macht terug *aan het volk*". Doch bij deze anarchisten was dit *in tegenspraak* met hun sympathie voor een autoritair regime, hun antisyndicale en antilinkse houding, hun Vlaams-nationalistische overtuiging (VNV en later VU), hun drang naar status *en bezit* ("La propriété c'est le vol!" dixit Proudhon), hun wisselend parcours ... en ten slotte ook nog hun statuut als Rijksambtenaar. Een ambtenaar is bij definitie een *dienaar van de Staat* en is niet erop uit om die Staat te ondermijnen! Dit blijft een *raadselachtig* aspect van dit bezettingsverhaal, waarin zij als *naaste medewerkers* van het regime een belangrijke rol hebben gespeeld, maar waarover historisch onderzoek bijna volledig ontbreekt ! Dit is nu een ultieme poging om nog een tipje van de sluier op te lichten. Misschien waren dit opportunistische en genotzuchtige *hyperindividualisten* met een groot aanpassingsvermogen ? Een historicus zei ooit dat "history seems to be less interested in bringing about a satisfying explanation than in *diagnosing* the human condition at a particular episode". Laten wij het dan maar houden bij een "diagnose" van deze bizarre en onverkwikkelijke episode ?

Dit waren dus niet zo maar gewillige meelopers maar wel degelijk *schuldige medeplichtigen* van een misdadig regime, ook al waren zij zeer behendig in "camouflagetechnieken". *Et surtout pas d'histoires, on ne se mouille pas!* In het christendom mag men de wraak niet kennen ("Mij alleen behoort de wraak", zei de Heer), maar men gelooft wel in de immanente gerechtigheid (en meestal klopt dat ook, want "boontje komt om zijn loontje"). Doch *ook daaraan* zijn die moderne heidenen mooi ontsnapt, wellicht dankzij hun leuze "Ni Dieu ni maître!". Voor zover bekend, hebben de meesten een hoge leeftijd bereikt en hebben zij na al die onrust mogen genieten van een welverdiende rust (en als ambtenaar een behoorlijk Staatspensioen!) na een feilloze slalom te hebben beoefend doorheen de recente geschiedenis. *Bleib ruhig mein Kind, in dürren Blättern säuselt der Wind …*

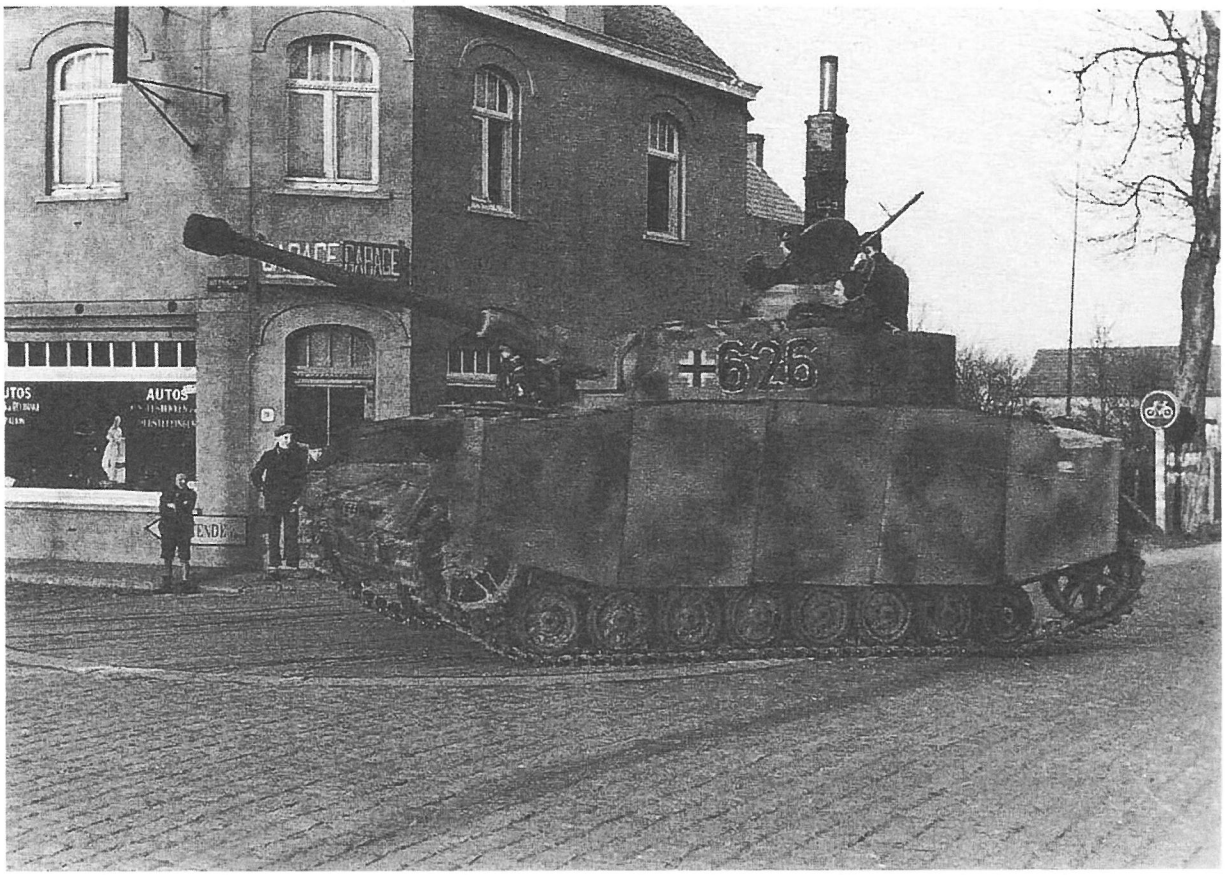
Het verband en verbond met de Militärverwaltung …en met de SS-Zivilverwaltung

De achtergrond en *de basis* van die situaties lag ontegensprekelijk bij de *Militärverwaltung*, die zich ertoe verplicht zag, uit te blinken in doelmatigheid en *Leistungsfähigkeit*. Want men voelde in de nek de hete adem van Himmler en de SS, die ook bij ons een SS-*Zivilverwaltung* wilden invoeren, zoals in Nederland. Opdat de nv *Belgien und Nordfrankreich* optimaal zou blijven functioneren ten bate van de Duitse oorlogsinspanning, was het echt alle hens aan dek geblazen, met toenemende inschakeling van Belgische *Mitarbeiter*…naarmate ook steeds meer Duits kaderpersoneel werd weggeroepen *naar het Oostfront* (dit gebeurde zelfs in Hitler's "Wolfsschanze" in Rastenburg!). Uiteindelijk kromp die aanblijvende *Militärverwaltung* ineen tot een harde kern die moest teren op de "loyauteit" van "toegewijd" Belgisch kaderpersoneel, dat echter niet steeds van onbesproken gedrag was, maar waarbij men noodgedwongen *veel door de vingers moest zien. Z*olang ze maar niet in botsing kwamen met de Gestapo of de SD. En zolang ze het *intern* niet te bont maakten! *Bleib ruhig …*

De *Militärverwaltung* zag het somber in: "Wir sahen mit Sorge, dass diese Leute versuchten, unsere Verwaltung zu instrumentalisieren für *ihre eigene* Ansichten. Also war diese Klientel zunehmend unangenehm. Aber man hätte sie vergebens zum Austritt aufgefordert. Und Voraussetzungen für ein Ausschlussverfahren lagen bestimmt nicht vor. Wir blieben deshalb hinter einer abwartenden Haltung. Man wollte überhaupt sehen, ob sich *in Berlin* schliesslich andere und bessere Kräfte durchsetzten, was leider nicht geschah, im Gegenteil, es würde ein verhängnisvolle Rückschritt! Ihr Benehmen bekam nur deshalb so viel Aufmerksamkeit, weil es einen heikelen Punkt unseres Bündnis traf. Denn so unverblümt hat selten jemand seine *rachsüchtige* Macho-Weltsicht als treibendes Motiv offenbart"(3). Deze *Mitarbeiter* hadden een wrok tegen de maatschappij waarin ze waren opgegroeid ("Belgikske nikske!"). Was dit dan de verre oorzaak van hun zelfverklaard "anarchisme"? En van hun "Macho-Weltsicht"?

Overigens, in plaats van de nazi term "Weltanschauung" is hier sprake van "Weltsicht", wat erop wijst dat de Duitsers in deze *Genossen* zeker geen nazi's zagen, *na ja nur Mitläufer….* Maar zelfs zonder "Weltanschauung" waren zij sluw genoeg om de *Militärverwaltung (en ook omgekeerd!)* subtiel uit te spelen tegen de SS/SD (met wie ze op goede voet stonden). "Sournoisement, tous unis dans la même corbeille!". Zij beleefden nog hun kortstondige "moment suprême" toen, in juli 1944, de "Militärverwaltung" plots werd vervangen door een SS-Zivilverwaltung. Zo werden zij nu trouwe dienaars van de aantredende SS-Staat, met wie zij zich eigenlijk *allang* nauw verwant voelden, een totaal *ander* milieu van ongeremde en onbegrensde mogelijkheden, echt iets naar *hun eigen* aard en verlangens! Maar de Krijgsauditeurs hebben dat nooit ingezien (of willen inzien?) en in ieder geval *onderschat*. Voor hen waren dit "omhooggevallen incivieken", gewillige meelopers uit de ambtenarij, zonder meer. Enkel schorsing, *geen proces*. Maar was er ook nog zo iets als "hoogverraad"? Terwijl anderzijds een oorlogsburgemeester als Leo Vindevogel van Ronse, of een "verklikker" als Irma Laplasse uit Oostduinkerke (beiden "twijfelachtige" gevallen!), de dood met de kogel kregen (…en, indien tien jaar later, misschien de vrijspraak?). Twee maten, twee gewichten? Dit geeft ergens de indruk dat "men" *toen reeds* het vermoeden had dat men die wonderknapen *weldra* terug zou kunnen nodig hebben. Wat kenners het heimelijk "Wernher von Braun statuut" plegen te noemen (van V2 naar NASA!). *A one way ticket to the moon*. Er was duidelijk een "Koude Oorlog" op komst ! *et ça se prépare …*

Wie dit niet had onderschat, was een ex-officier van de *Militärverwaltung*: "Gerade der Wirrkopf oder Psychopath war im Dritten Reich zu erstaunlichen Karrieren und Taten in der Lage. Sie konnten sogar in einem System strenger Kontrolle ziemlich schnell in Ränge aufsteigen und wurden mit Verantwortung betraut. Denn der funktionierende Wirrkopf ist *eine gefährliche Spezies*. Es gab jedoch schon früh Hinweise auf ihre einzigartige Gesinnung. Sie konnten jedenfalls mit verdeckten Karten *ein Netzwerk* aufbauen und pflegen, ungestört von Vorgesetzten. Und es wurde nie bekannt, *wie weit und tief* dieses Netzwerk reichte und wie viel das Umfeld davon wusste oder ahnte. Diese Wunderknaben hatten zum richtigen Zeitpunkt *für sich selbst* das Richtige ausgedacht!" (Precies een warhoofd of een psychopaat kon in het Derde Rijk opklimmen tot verbazingwekkende carrières en handelingen. Zelfs in een streng gecontroleerd systeem konden zij vrij snel in rang verhogen en werden verantwoordelijkheden hun toebedeeld. Doch het functionerend warhoofd behoort tot een gevaarlijke soort. Er waren nochtans reeds in een vroeg stadium aanwijzingen voor een uitzonderlijke ingesteldheid. Zij konden in elk geval met verdoken kaarten een netwerk opbouwen en onderhouden, hierin niet gehinderd door hun oversten. En het werd niet bekend hoe ver en hoe diep dat netwerk reikte en hoeveel de omgeving daarvan weet had. Die wonderknapen hadden op tijd en stond voor zichzelf uitgedacht wat juist was). De gewezen Duitse officieren die ik destijds reeds tijdens mijn legerdienst (en nadien in internationale organisaties) leerde kennen, waren vaak knappe koppen met een heldere geest en een scherp inzicht. Eigenlijk wilden zij hun oorlogsverleden volledig achter zich laten en er niet meer over praten. Indien zij mij dan toch iets toevertrouwden, dan was dat onder het beding van *anoniem* te blijven, tot zelfs na hun dood. Maar *hun eigen kijk* op oorlog en bezetting is uiteraard zeer wa
ardevol voor een beter begrip van en in de geschiedschrijving.



April 1944: Gistel, pantserdivisie onderweg naar het front



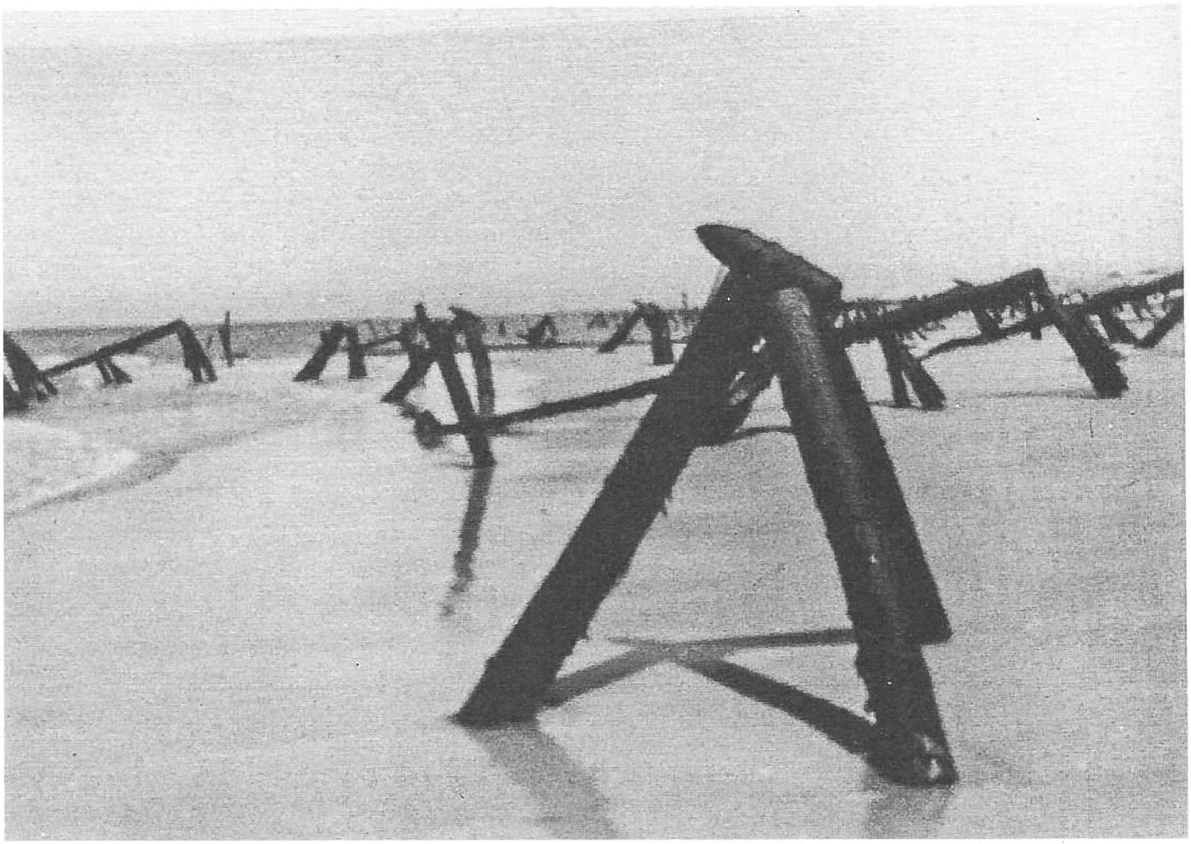
Augustus 1944: “Pantzergrenadiere” in Normandië



2 september 1944: aftocht naar de Heimat



September 1944: hier stond ooit het Kursaal



Oktober 1944: strandversperring “Atlantikwall”

Oostende mocht herademen ...

Wat wellicht niemand nog weet of beseft: voor het "Sperrgebiet", en vooral *voor Oostende*, had die SS-*Machtergreifung* in juli 1944 een *aparte* betekenis, omdat de kustzone nu *direct* ressorteerde onder de pas aangestelde *SS-Gruppenführer* Richard Jungclaus, als "Höherer SS- und Polizeiführer Belgien und *Nord-Frankreich*" (gelet op het front in Normandië en eventueel nog een landing tussen Calais *en Oostende*), en dit *naast* zijn functie van *Leiter der Brüsseler Dienststelle Jungclaus* (exit *Militärverwaltung!*). Met die Jungclaus (geen Santa Claus!) had, in die laatste maanden van de bezetting, het dagelijks leven in Oostende nog een rare wending kunnen nemen...(wat dan deze kroniek, *voor zover ooit nog geschreven*, voorzeker een gans andere *slotscène* had kunnen bezorgen!!). Oostende is toen mooi de dans ontsprongen,... *maar het scheelde niet veel* ! Want de SS had blanco volmacht om hier *naar eigen goeddunken* veel onheil aan te richten, zeker in geval van een landing (die op zichzelf al onnoemelijk veel schade en leed had kunnen veroorzaken!). Gelukkig bleef de bevolking (voor zover niet geëvacueerd) ijzig kalm en besefte het gewapend verzet (althans toch het Geheim Leger) maar al te goed het gevaar voor buitensporige *SS represailles* ("Vergeltung!"), zoals reeds kort voordien in Frankrijk (o.a. in Oradour en Tulle). De ijlings aangevoerde Waffen SS (intussen een ruige en verwilderde moordenaarsbende geworden) was allang berucht voor gruwelijke massamoorden aan en achter het Oostfront en intussen ook al op de Balkan en in Griekenland. "Eine Hochphase der deutsche Kultur!", absolute waanzin waarvoor men geen rationele verklaring vindt. *Et bis repetita placent ...*

Maar die (zonder graaicultuur) "cumulerende" Jungclaus was door Himmler tevens aangesteld als "Beauftragter des Reichsführers SS zur Betreuung der *flämischen* SS" (= De Vlag en de extreemrechtse vleugel van het VNV). Dat wijst erop dat dit was beraamd en *goed voorbereid*, waarbij vooral gerekend werd op "flämische Mitarbeiter". Typisch voor de Arische SS-Staat : de SS zou in België dus enkel nog steunen op Germaanse "Flamen"! Degrelle (REX) moet erg ontgoocheld geweest zijn! Een fervente REX aanhanger spuwde het verbitterd uit: " Soudain les flaminboches de tous genres étaient devenus les chouchous du régime SS, tandis que nous autres ...Apparemment leur jour de gloire était arrivé... cependant dans un chimérique empire. Oui, tous unis dans la même race germanique! Ah, quelle impertinence!" Hier traden inderdaad die *Vlaamse* topambtenaren op de voorgrond, *doch onopvallend* en met een *ander* petje op. Maar ook dit nochtans *fundamenteel* aspect is de Krijgsauditeurs ontgaan. Anderzijds had een ex-*Verwaltungsoffizier* dit wél scherp in de gaten: "Mit der Zusammenarbeit mit einer *verbrecherischen* Organisation verstiessen die Beamten gegen *elementaire* Grundsätze des belgischen Beamtenstatut. Ein *Rechtsbruch*, der ihnen nach dem Krieg das Amt gekostet hätte und vielleicht auch den Knast, wäre er *an die Offentlichkeit* gekommen" (4). Maar hij vergat eraan toe te voegen dat ook de "Zusammenarbeit" met de eigen *Militärverwaltung* niet zo zuiver op de graat was geweest!

Het snel invoeren van die SS-*Zivilverwaltung* moest de overbelaste Jungclaus "de facto" deels toevertrouwen aan "angeblich befreundete" Belgische ambtenaren, ja nogal logisch wegens nijpend gebrek aan eigen (deskundige) SS-omkadering,... met bovendien *prioritair* onmiddellijke *militaire* noodwendigheden die uiteraard niet aan burgers konden toevertrouwd worden. Dat ongewoon gegeven hebben historici nooit onderzocht (en nu is het hiervoor al te laat). Himmler wou niet alleen de *Militärverwaltung* vervangen, doch *ook de legerleiding*, waarin hij na de aanslag op Hitler (20 juli 1944) geen vertrouwen meer had. Maar zelfs voor de SS was dat "des Guten zu viel"! Gevolg: alom verwarring en wantrouwen. Maar die gewiekste ambtenaren voelden zich in dat kluwen als een vis in het water ! *Mit fünfzig fängt das Leben an !* En Himmler was nu vanuit Berlijn koortsachtig bezig met het creëren van de reeds lang verwachte "SS-Staat" ... die *slechts negen maanden* zou stand houden, maar wel na nog eens miljoenen doden, gekwetsten en verminkten, na een laatste opflakkering van KZ Auschwitz, na de "killing fields" van Bergen Belsen, en na onnoemelijk veel extra leed, ellende en vernieling, met nog méér slachtoffers dan in de vier voorgaande jaren samen! Een waanzinnig monsterverbond met een zieltogend monster !

In juni 1940 was het invoeren van de *Militärverwaltung* het resultaat van een operatie die vanuit Berlijn zorgvuldig was voorbereid, door het *Oberkommando der Wehrmacht*, alzo in 1946 bij het proces in Nürnberg hét *bewijs* dat het ging om een doelbewust en planmatig gewilde

aanvalsoorlog. In juli 1944 was het invoeren van de *SS-Zivilverwaltung* eveneens goed voorbereid, ...doch de SS was onderbemand geworden na vijf jaar intensieve oorlogvoering op alle fronten, talloze "politieopdrachten" in bezette gebieden en een uitzichtloze *Partisanenkrieg* achter het Oostfront, in Joegoslavië en tegen "maquisards" in Frankrijk. Het leeuwenaandeel van de "Mannschaft" ging vanzelfsprekend nog steeds naar de Waffen SS, de gewapende arm van de NSDAP, maar noodgedwongen (en in tegenspraak met de nazi doctrine) moest er ook voor dit "Arisch" elitekorps in toenemende mate gerekruteerd worden op een minder "selectieve" manier. In bijkomende orde moesten tevens de rangen aangevuld worden van de Gestapo, de SD, het RSHA, de *Totenkopfstandarten* (in de KZ) en de *Einsatzgruppen* (liefst dan nog met *Akademiker!*). Maar reeds in een vroeg stadium gebeurde dit in de bezette gebieden deels via lokale "Mitläufer", handlangers van een misdadig regime, niet in het minst wegens aanslepende "seelische Belastung" van de SS *Sonderkommandos*, psychische overbelasting waaraan ook criminelen niet ontsnappen. Met als gevolg "ongeschiktheid voor de dienst" wegens acuut alcoholisme en "gedragsstoornissen" (dit verklaart waarom "in het Oosten" zoveel Oekraïners en Litouwers als "aanvullend personeel" werden ingeschakeld voor "het vuile werk" achter het front en in de KZ). Wat bleef er dan nog over voor de SS-*Zivilverwaltung* ? Enkel nog *befreundete* Arische "Fachleute" die, bij gebrek aan eigen SS mankracht, onvermijdelijk *sleutelposities* zouden innemen. Voor arrivisten in de ambtenarij opende de SS-Staat in de bezette gebieden grootse vooruitzichten! "Die Faszination der beiden unähnlichen Staffel füreinander nährte sich daraus, dass beide genau das hatten, *was der andere nicht hat*. Und darin gar nicht mal so unähnlich waren, in ihrem limitierten Verfügbarkeit und unendlicher Begehrlichkeit und Drang nach Macht. Tatsächlich die Nischenmarke des neuen SS-Staat, ein einziges Streben und eine generelle Scheiss-drauf-Haltung. Aber die Anerkennung der Szene konnte nicht mehr gesichert werden. Denn sie tanzten *nur ein Sommer*. Trotzdem hätte es mit dem Einsatz dieserer Brüder im Geiste, noch eine unschlagbare Beziehung werden können. Ihre grundsätzliche Einstellung zum SS Staat war jedoch bisher unklar, aber die ganz wichtigen Ressorts hatte der Jungclaus allerdings in den Händen von treuen SS Weggefährten belassen. Dumm nur, dass SS Leute inzwischen mehrere Belgier brutal angriffen, wie sie das eben aus ihrer Umwelt "im Osten" so gewöhnt waren" (5). Geen Krijgsauditeur had "diese neue Entwicklung" beter kunnen samenvatten en omschrijven! Maar geen enkele Krijgsauditeur heeft dat ooit echt begrepen (of willen begrijpen?). Die merkwaardige zomer van 1944 was aldus hier bij ons de aanloop tot de SS Staat (dit was althans de bedoeling), die in Nederland eigenlijk reeds bestond sedert juni 1940 (onmiddellijk SS Zivilverwaltung!) en die (na de aanslag op Hitler) *in Duitsland zelf* in versneld tempo werd ingevoerd na *feitelijke* uitschakeling van de legertop (OKW), waarin maarschalken, generaals en kolonels - voor zover niet geëxecuteerd, "gezelfmoord" (Rommel) of opgepakt - nog slechts een rol van *tweede rang* mochten vervullen, als gewillige slippendragers en uitvoeringsagenten van een regime dat zij destijds *zelf* mede aan de macht hadden gebracht. Reichsführer SS Himmler was aldus aardig op weg om de onbetwistbare leider van het Derde Rijk te worden, maar veel meer dan een "natte droom" is het niet geworden. In mei 1945 pleegde hij zelfmoord toen hij in handen viel van de Britten, nota bene vermomd in het uniform van een soldaat van die misprezen Wehrmacht! Zielig einde van een zielige figuur ...

De boog stond gespannen

Terloops aangestipt: Er is hier toch wel een merkwaardige en opvallende *parallel* met U.S. president Trump : als Staatshoofd staat ook hij aan het hoofd van een Staat die hij kennelijk wantrouwt en die hij blijkbaar graag zou willen vervangen door een eigen Staatsvorm die hem welgevallig is, zonder veel "checks and balances". De opperste *dienaar* van de Staat wordt daardoor allengs in zekere zin zijn *uitschakelaar* en transformator. Dat is al sedert "le Roi Soleil" Louis XIV (l'Etat c'est moi!) een cruciaal thema dat veelal is ontsnapt aan de aandacht van historici. Men vergaapt zich liever aan de pracht en praal van Versailles dan dieper in te gaan op de *politieke* betekenis van deze gouden kooi, een luxueuze KZ "avant la lettre", opgericht om het feodale Frankrijk snel en ingrijpend om te vormen tot een absolutistische en *centraal* geleide monarchie (waarvan later niet alleen bij Napoleon en in het Vichy regime maar zelfs in de Franse republiek bepaalde sporen zijn achtergebleven). Reeds bij de aanvang stond dit project eveneens centraal in het oprukkend Derde Rijk. Lodewijk XIV, Napoleon, Hitler, Pétain, Putin, Erdogan, Trump, weliswaar nogal uiteenlopende figuren maar met ongeveer *hetzelfde scenario*, "nihil novi

sub sole", *car c'est l'éternel retour*! Eerst een Staat in de Staat en daarna een Staat boven en ter *vervanging* van de Staat. Bijzonder "staatsgevaarlijk" (maar overal *onopgemerkt* door de Staatsveiligheid!). En *indien* de beslissende strijd in Normandië een *andere* en voor de geallieerden fatale wending had genomen, dan hadden die Belgische ("flämische") *Geschäftsführer* als *onontbeerlijke* technocraten van de aantredende SS-Zivilverwaltung ongetwijfeld nog *een grote rol* kunnen spelen om (althans in België) alzo concreet vorm te geven aan die SS-Staat. Maar dat nochtans *fundamenteel* gegeven is vrijwel volledig ontsnapt aan de aandacht van historici (…en van de Krijgsauditeurs).

Waren zij werkelijk zo dom om *dan nog* op die boot te stappen? Nee, want zelfs *tot begin augustus* zaten (strategisch onvoorstelbaar!!) de geallieerden *reeds twee maanden* vastgeklemd in hun Normandisch bruggenhoofd, vooral door tactische blunders bij het inzetten van tankeenheden, samen met het falen van de inlichtingendienst (spijts *Ultra* in Bletchley Park en inlichtingen vanuit het verzet). Voor een snelle en beslissende pantserdoorbraak had Montgomery gerekend op zijn ervaren "woestijnratten", maar Normandië was toch iets anders dan de woestijn in Noord-Afrika! Daar gold immers "we zien *elkaar*", terwijl in de Normandische "bocage" de Duitsers handig konden gebruik maken van "zien en *niet gezien worden*". Ook moest men toegeven dat de Sherman en Cromwell tanks niet opgewassen waren tegen de superieure "Panther" en "Tiger" tanks. *Vorsprung durch Technik!* Het zag er zelfs naar uit dat de gevreesde Duitse pantserdivisies (met in hun kielzog Panzergrenadiere", Waffen SS, *Fallschirmjäger* en andere elitetroepen) hen als een vuurspuwende pletwals *weer in zee* zouden drijven, terwijl V1 en V2 dreigden Londen van de kaart te vegen! En er was zelfs een nieuw en *onoverwinnelijk* wonderwapen op komst : de straaljager! Churchill ("embedded" in whisky) en Eisenhower (kettingrokend en sloten koffie drinkend) verkeerden in een zenuwslopende stresstoestand, niet alleen in de aanloop naar D-Day maar ook nog weken nadien! Terwijl Stalin steeds ongeduldiger werd. Aan het Oostfront begon ook hij doorheen zijn laatste reserves te geraken. Het Rode Leger had toen al in amper 3 jaar reeds ruim 7 miljoen man verloren, partisanen en burgerbevolking niet meegerekend! Zodat (zoals in 1917) het spook van een *afzonderlijke vrede in het Oosten* kwam opdagen, waarop in Berlijn druk werd gespeculeerd, mede op basis van inlichtingen van Abwehrchef "Ost" Reinhard Gehlen (later chef van de geheime dienst van Adenauer). Gek genoeg heeft, omgekeerd, een paranoïde Stalin zijn "kapitalistische" Westerse bondgenoten steeds ervan verdacht dat *ook zij* het uiteindelijk op een afzonderlijk akkoord zouden kunnen gooien met Duitsland (eventueel na uitschakeling van Hitler), des te meer daar hij wist dat de "vooruitziende" Himmler aanstuurde op dit ultiem redmiddel "tegen het oprukkend bolsjewisme". Dat wantrouwen werd eigenlijk reeds gevoed sedert 1938 (toen in München een Slavisch broedervolk door Chamberlain lafhartig in de steek werd gelaten) en vervolgens in 1939 (toen ingevolge het talmend optreden van Britse onderhandelaars het fameuze "Duivelspact" tot stand kwam). Bijgevolg van alle kanten vrees en wantrouwen troef!

De Britse historicus Antony Beevor doet in "D-Day" opmerken "In de plannen voor de aanval *op de kust* was enorm veel moeite en vindingrijkheid gestoken, maar aan de fase *direct erna* was weinig aandacht besteed". Dit had zware gevolgen, zowel voor militairen als voor de burgerbevolking (met de nodeloze verwoesting van Caen, een historische middeleeuwse stad die "volgens plan" reeds op dag 1 *intact* had moeten veroverd zijn!). Maar stafofficieren hebben bij hun planning de neiging om zich toe te spitsen op een wel omschreven doelstelling, en vergeten hierbij soms "the aftermath" (tenzij uiteraard de cruciale logistiek van de bevoorrading). Destijds (om mijn kennis van Duits en Engels) in een liaison functie "polyvalent" ingedeeld bij de stafcompagnie van een vooruitgeschoven eenheid, viel het mij op dat, bij stafbesprekingen omtrent tenuitvoerlegging van de "Voorwaartse NATO strategie" (in geval van oorlog), deze leemte niet ontsnapte aan de aandacht van een briljante majoor SBH (die later generaal werd en commandant van de KMS). Met voor de Russen een onaangename verrassing "in the pipeline"! Voor de Russen is oorlog een *schaakspel* met zet, voorzet en tegenzet, gehuld in een mistgordijn van misleiding, schijnbeweging, leugens en bedrog ("maskirovka"), met het verrassingselement als grote troef achter de hand! Bijgevolg moet je hen *op het terrein* steeds een stapje voor zijn, …wat de Amerikanen nu nog maar pas beginnen te ontdekken. Doch uitgerekend een geografisch zeer complexe "bocage" regio als Normandië schreeuwde om een goed doordachte "follow up" strategie! De landing zelf (vooral het bloedbad op Omaha Beach!) was al erg genoeg, maar het werd daarna landinwaarts een voortdurende beproeving in een helse confrontatie met fanatieke en

zwaar bewapende SS troepen onder de "bezielende" leiding van ervaren, listige en vermetele aanvoerders. Met zelfs op 13 juni het vernederend fiasco in Villers-Bocage, één van de meest desastreuze hinderlagen in de Britse militaire geschiedenis! En de Amerikanen ontsnapten nog net aan een complete ramp toen zij op 9 juli bij Saint-Lô in een goed voorbereide hinderlaag waren gevallen. Met een onervaren en vaak blunderend leger van burgers in uniform konden de Amerikaanse generaals op korte termijn niet veel bereiken. Maar het ging precies om die "korte termijn", want een doorbraak mocht niet nog lang op zich laten wachten! De geallieerde propaganda had dan ook de grootste moeite om een optimistisch beeld te *blijven* ophangen van de "geslaagde landing". Maar de dagelijks aangroeiende lijst van gesneuvelden loog er niet om! Wat al evenmin in de propaganda kwam opdagen: in die verbitterde gevechten werden aan beide zijden - zoals allang aan het Oostfront - al vlug nauwelijks nog krijgsgevangenen gemaakt. Strijden in zijn meest brutale oervorm: doden om niet gedood te worden! "Wacht ons de harde strijd, wij zijn bereid!", destijds een graag gezongen "staplied"... Dat lied klonk wellicht ook de *Hitlerjugend* vertrouwd in de oren, want voor het eerst in de geschiedenis werden nu ook *kindsoldaten* in de strijd geworpen, meestal via de Waffen SS. Vooral de Amerikanen hadden het hier erg moeilijk mee. Schieten op "kids", dat doe je toch niet?? Maar die "kids" schoten zelf maar al te graag, en nog raak ook, met een Mauser of een *Panzerfaust*. Reeds bij de *Hitlerjugend* kregen zij alvast een keiharde *paramilitaire* opleiding, zodat de plotse overgang naar het krijgstoneel blijkbaar niet zo ontstellend was, ja zelfs "frisch und fröhlich", bijna een spelletje "comboy en indiaan"! De gruwel van de oorlog werd complete waanzin!

De boog stond aldus zo gespannen dat, in geval van uiterste nood, de eerste atoombom (toen nog *top secret*) wel eens had kunnen vallen *op Berlijn* en niet op Hirosjima! Maar Churchill was en bleef onwankelbaar, eerst in de cruciale zomer van 1940 ...maar nogmaals ook in "the long hot summer" van 1944, en we mogen hem hiervoor eeuwig dankbaar zijn, want dit was telkens een *eenzame strijd* van een eenzame man aan de top, tegenover een omgeving die het soms niet meer zag zitten. Intussen was - dankzij de geniale maar ook meedogenloze *Rüstungsminister* Speer - de Duitse oorlogsindustrie "ondergedoken" in ondergrondse "Arbeitslager" (o.a. KZ Dora), met een indrukwekkende productie van raketten, supertanks en zwaar geschut (na de oorlog was er in Duitsland gebrek aan alles, behalve wapens en munitie!). Op een zeldzame foto (stiekem want iedere troepenverplaatsing was "Geheimsache") zie je de doortocht, op weg naar het front, van een pantserdivisie... "of all places" in Gistel! Waarom "um Gottes willen" *via Gistel*? Normaliter werd een pantserdivisie overgebracht naar het front *per spoor*, niet alleen omwille van de snelheid maar vooral ook om op brandstof en averij onderweg te besparen. En Gistel was toch geen spoorwegknooppunt? De geallieerden hebben uiteindelijk de slag gewonnen, doch niet op het land maar *in de lucht*, door hun verpletterend overwicht in het luchtruim. Pas in de *tweede helft van augustus* konden zij echt doorstoten, na (vooral vanuit de lucht!) de vreselijke vernietigingsslag in de "Falaise pocket". En dan nog ingevolge - zeer tegen de zin van zijn generaals - een verkeerde strategische gok van korporaal en "Gröfa" Hitler, die door zijn "geniaal" optreden het einde van de oorlog eigenlijk meer dan eens bespoedigd heeft! Want stel je eens voor, ... indien hij het verder verloop van de oorlog *volledig* had overgelaten aan zijn uiterst bekwame generaals! Wellicht trad in dat beslissend pokerspel als medespeler ergens ook nog het (strikt geheim gehouden) kraken van *Enigma*, de "onmogelijk" te kraken radiocode van de "Wehrmacht". Een andere, niet vooraf in te schatten factor was het doorslaggevend succes van allerlei vormen van sabotage door het gewapend verzet, waardoor het spoorwegverkeer en ook andere aanvoerwegen werden ontredderd. Indirect was er ook nog kostbare hulp van Stalin, die op 22 juni 1944 (verjaardag van de invasie in 1941!) een grootscheeps en overweldigend zomeroffensief ontketende, waardoor Duitsland nu fataal geklemd werd *tussen twee fronten*, met reeds een wankelend front op de zuidflank (in Italië en op de Balkan), een verloren front in de duikbootoorlog en een ander verloren front in Noord-Afrika. Een patstelling waardoor troepenverplaatsingen van oost naar west dadelijk werden stopgezet. *Bestimmt* des *Guten zuviel! Also, ... machen Sie Frieden??* Hoe dan ook, die spectaculaire en plots overrompelende doorbraak uit Normandië sloeg iedereen met verstomming! Opnieuw een "Blitz Krieg", maar nu in omgekeerde richting! *En Oostende mocht herademen* ... Gelukkig hebben hier slechts weinigen goed beseft waaraan *wij* waren ontsnapt. En wat niet weet, niet deert ! Maar het mag hier toch even genoteerd worden. *Ja das wäre ein Bild !*

Intussen bleef de SS onverzettelijk en meedogenloos. Na vier jaar collaboratie kon niemand nog van kamp veranderen. Overigens waren die hogere ambtenaren *officieel* "in dienst van een bezettende overheid" om de continuïteit en de goede werking van de overheidsdienst te blijven verzekeren "in uitzonderlijke omstandigheden". Wat kon er hun dan *feitelijk* ten laste gelegd worden? Terloops aangestipt : in dit verhaal van zeldzame geluksvogels was Jungclaus de enige pechvogel, een man zonder "happy end". Om begin september de aftocht van het Duitse leger te dekken, kreeg hij de opdracht om 5.000 gijzelaars op te pakken en af te voeren naar Duitsland. Hierop dreigde het gewapend verzet alle achtergebleven Duitse gewonden af te maken. Hard tegen hard! Werd dit voor hem dan een pijnlijk dilemma? (zoals in Parijs voor generaal von Choltitz met "brennt Paris??"). Nee, want als SS-er zou hij dit "Führerbefehl" hondsgetrouw hebben opgevolgd. Bemiddeling van een Duitse legerdokter en van het Rode Kruis heeft wel een rol gespeeld, maar het is vooral te midden van chaotische toestanden en bij gebrek aan transport dat deze houwdegen dat idee moest laten varen, waarna hij door Himmler werd gedegradeerd en overgeplaatst naar een *Himmelfahrtkommando* van de Waffen-SS ergens in Joegoslavië, waar hij in april 1945 de "heldendood" vond in een gevecht met partizanen van Tito. *Sic transit gloria Jungclaus, ad majorem* Ostendiae *gloriam !*

Dit Duits-Belgisch "onderonsje", met daarbij dan nog "op topniveau" economische collaboratie, had merkwaardige gevolgen voor rechtszaken die hier na de oorlog werden aangespannen tegen Duitse officieren, beschuldigd van oorlogsmisdaden. Dit speelde o.a. in het voordeel van generaal von Falkenhausen, de Chef van de *Militärverwaltung,* die nochtans wat boter op het hoofd had, o.a. in verband met de Jodenvervolging, *Fahndung* van werkweigeraars en onderduikers, en executie van verzetslieden en gijzelaars. Maar waarschijnlijk sloot de Belgische justitie met hem een "deal": in ruil voor een "gepast stilzwijgen" tijdens zijn proces, werd hij na het uitspreken van een mild vonnis (12 jaar dwangarbeid) terstond "uitgewezen om gezondheidsredenen". Een zelfde "happy end" werd toebedeeld aan andere Duitse criminelen die werden uitgeleverd aan België … blijkbaar als "draaideurcriminelen"! In tegenstelling tot Oost-Europa waar hen allen de galg wachtte. In België eindigde enkel Philipp Schmitt, "de beul van Breendonk", aan de executiepaal, maar zo'n monster, dat kon bijna niet anders! Op bijgaande foto zie je *SS Leute* en Gestapo grijnslachend op het perron, klaar voor de aftocht naar de Heimat, blijkbaar in het volle besef dat *zij wel* de dans zullen ontspringen! Tja, wat wisten zij zo allemaal over hooggeplaatste Belgen?? En (zie foto) wat zat er in hun aktentas? Boterhammen en een thermosfles voor onderweg? Als men het nu heeft over "uitwijzing", dan gaat het over uitgeprocedeerde asielzoekers, maar toen ging het telkens om een pas veroordeelde Duitse oorlogsmisdadiger! Een Duitse jurist zei schamper over von Falkenhausen "Ich habe den Verdacht, dass die Staatsanwaltschaft nie ernsthaft in dem Fall ermittelt hat. Ja, war es vielleicht schon *baldmöglichst* eine *Verfolgungsverjährung* eingetreten??" (6). Met "verjaring" heeft justitie bij ons al wat ervaring opgedaan, zeker na zo'n supersnelle start reeds kort na de oorlog! En in Nederland had je dan "de vier van Breda", vier beruchte Duitse oorlogsmisdadigers, kopstukken van een moorddadig bezettingsregime, opgesloten in de gevangenis van Breda nadat koningin Juliana (gehuwd met een niet onbesproken Duitser en onder invloed van een "gebedsgenezer") geweigerd had hun doodvonnis te laten voltrekken. Zij werden, na lang "beraad" in Den Haag, "om gezondheidsredenen" eveneens (maar onder luid protest) uitgewezen naar hun dierbaar vaderland. Na de oorlog liet de gezondheid van Duitse oorlogsmisdadigers allicht veel te wensen over, niet zo vreemd na zo'n helse tijd. Maar veel Nederlanders bleven toen met een kater zitten,… en de jaarlijkse "Bevrijdingsfeesten" waren niet meer aan hen besteed. Tja, Kees, *waarom* was jij eigenlijk bij het verzet?? Als "soldaat van Oranje"?

"die Gunst der Stunde"

Dat hoger echelon - ofschoon bij historici nagenoeg onbekend gebleven - biedt een verhelderend inzicht in de *wezenlijke kenmerken* van deze bezetting, een totaal *andere* kijk op deze bewogen periode die nu nog nazindert. Voor het eerst wordt, via deze vervolgserie, een poging gedaan in die richting, niet zo eenvoudig, zoveel jaren na de feiten, terwijl intussen de laatste ooggetuigen en "acteurs" van het toneel verdwenen zijn, en anderzijds (zonder nagelaten geschriften) bronnenmateriaal volledig ontbreekt. *Voor De Plate in ieder geval een "primeur".* Dat gesloten wereldje van collaborerende technocraten aan de top, wordt hier - voor zover dit nu nog mogelijk is

- genuanceerd en objectief, in alle openheid en in al zijn aspecten onder de loep genomen, tot zelfs de onderste steen is opgelicht, "niets menselijks is ons vreemd!", *menschlich, allzu menschlich*! Wij hopen dat de lezer dit weet te waarderen. De waarheid, niets dan de historische waarheid. Daar hebben wij toch allen recht op? Verrassend voor ons (ofschoon nogal betwistbaar) klinkt een Duitse beoordeling van dat ambtenarenkorps: "Der Exodus an *Kreativen* durch Säuberung und Sanierung *in der Nachkriegszeit* war deutlich so eklatant, dass das öffentliche Verwaltungsunternehmen sich nicht bald wieder davon erholt hat. Es ist bei den Behörden jedenfalls nicht mehr zu einer real schöpferischen Hochphase gekommen, auch nicht bei uns in Deutschland. Eigentlich waren diese Technokraten angekommen an der Schnittstelle zwischen hervorragender Verwaltung, gesellschaftlichem Engagement und administrativer Praxis. Sie haben damals *die Gunst der Stunde* permanent und völlig genutzt!"(Die uittocht van creatievelingen, door epuratie en sanering tijdens de naoorlogse periode, was duidelijk zo opzienbarend dat het overheidsmanagement zich daarvan niet vlug heeft hersteld. Bij de overheid is het in elk geval niet meer een scheppende krachtfase geworden, ook niet bij ons in Duitsland. Eigenlijk waren die technocraten doorgestoten naar een kruispunt van voortreffelijk bestuur, maatschappelijk engagement en administratieve praktijk. Destijds hebben zij van de gunst van het ogenblik bestendig en volledig gebruik gemaakt!). Zo hoor je het ook eens van een ander. Met dien verstande dat "administratieve epuratie" bij ons daadwerkelijk werd doorgevoerd (zij het slechts tot in 1950), terwijl het, zoals eerder aangetoond, in Duitsland over het algemeen meteen een lachertje geweest is, vooral dankzij kanselier Adenauer die meende te moeten roeien met de "schmutzige" riemen die hij nog had. Maar het is wel een beoordeling die tot nadenken stemt.

Indien in dit bezettingsverhaal dieper wordt ingegaan op aard en betekenis van dit "keurkorps", dan is dat dus niet alleen omwille van zijn relatief belangrijke rol tijdens de bezetting (en wellicht nog belangrijker in geval van welslagen en bestendigen van de SS-*Machtergreifung* in 1944!), maar vanzelfsprekend ook wegens het ontegensprekelijk feit dat zij *zelfs nadien*, als bedrijfsleiders of als kaderpersoneel, "ni vu ni connu" overal (*ook in Oostende*) vaak op topniveau nog een vrij grote rol gespeeld hebben zowel in de privé- als in de overheidssector. Of, met andere woorden, een nogal paradoxale "*continuïteit*" die niet zo maar een grillige speling was van het lot maar veeleer het gevolg van een eigen interne logica en "Realpolitik" (wat in de geschiedenis wel meer voorkomt). Voor zover mij bekend, heeft tot dusver nog geen enkele historicus hierop de aandacht gevestigd. Maar *welke historicus* beschikt hiervoor over voldoende "inside information"? Dit komt eerder toe aan een kroniekschrijver die als "insider" *zelf* een en ander heeft meegemaakt en/of "in illo tempore" uit eerste hand een en ander heeft vernomen van ooggetuigen, handlangers of medestanders. En die aldus *persoonlijk* de aard van het beestje heeft leren kennen.
Weerom lijkt hierin ook het raadselachtige "dem Führer entgegen arbeiten" op te duiken, het "spontaan tegemoetkomen aan de wensen van de leider". Vermoedelijk ontsproot dit aan de klassieke gemakzucht van de parvenu, de zelfgenoegzaamheid van de arrivist. Iets in de aard van: het gaat goed, het valt allemaal best mee, de anderen zullen de rest wel opknappen, en zelf hou ik wel nog een oogje in het zeil! Historici hebben dan ook de neiging om dit schouderophalend te bekijken, met een air van "Och ja, al weer één van die buitenissigheden van een dagdromer!". Maar historici zijn geen specialisten inzake complex overheidsmanagement op topniveau. Niet dat Hitler zelf zo'n specialist zou geweest zijn, maar zijn "specifieke" aanpak op dit terrein is het enige dat - onbewust en ongewild - *ook na de oorlog* is blijven voortleven … als een *model* van modern overheidsmanagement! Weliswaar stond dit haaks op een strak autoritaire en zelfs despotische machtsstructuur die absoluut geen tegenspraak duldde, maar het strookte anderzijds wel met de persoonlijke wil van een almachtige leider. Hierdoor werden zijn slaafse volgelingen niettemin aangedreven door een elan en een *zin voor initiatief* die je normaliter in geen enkele dictatuur terugvindt. De hedendaagse goeroes leren ons dat, zelfs in heel complexe organisaties, *zelfsturing* en zelforganisatie best mogelijk is. En dat je alzo een organisatie uiteindelijk kunt aansturen *zonder* een topmanager, met als "primus inter pares" enkel nog een "coach" die van op de zijlijn al dan niet goedkeurend toekijkt. Als het ware een "natuurlijke" wetmatigheid, zoals het trouwens ook in de natuur vaak voorkomt bij kuddedieren. Zo zie je maar: wanneer je een volslagen gek even de touwtjes in handen laat nemen, dan kom je soms tot verrassende en nooit eerder geziene ontwikkelingen en vaststellingen!

Flamenpolitik

Wat betreft die "SS-Machtergreifung" in 1944 en de eventuele gevolgen voor Vlaanderen *in geval van welslagen*, mag er even op gewezen worden dat dit in zekere zin *reeds in W.O.1* een voorgeschiedenis had met de "Raad van Vlaanderen" en de "activisten", wat openlijk uitging van gouverneur-generaal von Bissing en (in Berlijn) de Duitse "Flamenpolitik". Maar wat weinig of niet bekend is : die Duitse doelstelling werd in W.O.2 *nogmaals* hernomen, niet direct door de SS (met nochtans hun "Germaanse" dweepzucht) maar ... *door de Kriegsmarine*, meer bepaald door admiraal Rolf Carls (naaste medewerker van grootadmiraal Raeder). Om louter maritiem/militaire redenen wou hij Vlaanderen *volledig* losmaken van België en "separaat" omvormen tot een apart Duits "Reichsprotektorat". Hetzelfde had hij op het oog met andere bezette kustregio's, meer bepaald in Normandië en Bretagne. Dit alles in het kader van een *algemeen plan* om "eens en voor altijd de Duitse *maritieme* aanspraken wereldwijd veilig te stellen vanuit *vooruitgeschoven* en autonome marinebasissen". Dit plan kreeg evenwel niet de nodige steun van Hitler, wiens aandacht zich volledig had verlegd naar de "Drang nach Osten". Maar Himmler en zijn SS - uiteraard om totaal *andere* redenen - kregen in toenemende mate belangstelling voor het "volkstümlich" opsplitsen van België, en indien de Duitsers hier nog wat langer gebleven waren, dan zou dat plan *zeker* zijn doorgevoerd, trouwens met behulp van bedoelde Vlaamse topambtenaren. Hierover bestaat er historisch geen enkele twijfel.

Deze *ongevraagde* Duitse vorm van "separatisme" werd dus *tweemaal* toegepast, althans toch een poging in die richting. Maar niet door de Vlamingen zelf! Het is dan ook verbazingwekkend als je moet vaststellen dat Duitse historici (en dan nog niet van de minste!) hiermee *nog steeds niet* vertrouwd zijn, ook al is het een koekje van eigen deeg. Zo las ik in "Der Spiegel" (14.10.2017) in een bijdrage van Prof. Heinrich Winkler,"Europas falsche Freunde": "Der Separatismus der Katalanen, *Flamen* und der Norditaliener von der Liga Nord ist von *Wohlstandschauvinismus* geprägt". Vlaanderen in één adem vernoemen met andere regio's die *elk voor zichzelf* hun eigen en *specifieke* historische achtergrond hebben, dat is toch niet wetenschappelijk! De regio's kan je niet in één grabbelmand gooien! Bovendien moet dat "welvaartschauvinisme", zeker wat Vlaanderen betreft, gerelativeerd worden. Mijn reactie aan "Der Spiegel" was dan ook niet mals: "Als Historiker und überhaupt als Deutscher soll Herr Winkler doch viel besser wissen! Denn *zweimal* war der Separatismus der Flamen geprägt von der *deutschen* "Flamenpolitik", zuerst im Ersten und nochmal im Zweiten Weltkrieg. Selbstverständlich nur zur Ergänzung und weiterer Ausdehnung *deutschen* Interessen! Die Konturen der "neuen Ordnung" die es zufolge zu erfinden galt, blieben für die Flamen im Dunkeln. Sicher ist nur dass wir immer mit der Seele unsere Kultur und unsere Sprache gesucht haben, aber niemals Separatismus oder sogar Wohlstandsseparatismus, es sei dann das Deutschland das für uns fordern möchte. Ubrigens, die Würzeln von Flandern reichen zurück bis tief ins Mittelalter... und die Würzel von Belgien (Nationalstaat) bis in 1830. Und der Wohlstand kam in Flandern zuerst sehr spät während der "golden sixties", auch zufolge vernichtende deutsche Angriffe in zwei Weltkriege! Zu den Besonderheiten Europas gehört seine historisch gewachsene *regionale* Vielfalt. Und wer die Regionen abschaffen will, zerstört Europa" (7). Nogal vanzelfsprekend heeft "Der Spiegel" deze rechtzetting niet gepubliceerd en heeft Prof. Winkler al evenmin hierop gereageerd. *Car il n'y a que la vérité qui blesse* ...

En het lager echelon ?

Met al die beschouwingen over dat hoger echelon zou je bijna vergeten dat er daarnaast (of daaronder) ook nog een *lager echelon* was, een legertje van beambten, controleurs en technici, allen op post gebleven en dus eveneens ergens "in dienst van de bezettende overheid". Op hen is veelal toepasselijk wat Bruno Tobback in 2017 verklaarde in "Knack": "Wat je *tot mens* maakt, is *hoe* je reageert op momenten dat je, tegen beter weten in, *verder* moet doen. Dan gaat het om datgene *waar je achter* staat, en niet wat het misschien *oplevert* ". Maar ze hebben geen geschiedenis geschreven, tenzij collectief, als *silent majority*, vanuit de anonimiteit. Destijds werd in de opvoeding, zowel thuis als op school, de nadruk gelegd op plichtgevoel en verantwoordelijkheidszin. Hun taken en opdrachten in overheidsdienst hebben zij plichtsgetrouw vervuld, ook en wellicht vooral tijdens de bezetting, hoe moeilijk dit vaak wel zal geweest zijn,

soms zonder nog goed te weten *waar de grens lag* die strookte met hun ingeprent normenbesef, doch zonder daarom te vallen in de valkuil van de *normenvervaging* (...wat de kern blijkt te zijn van de schandaalsfeer in het politiek bedrijf!). Die bijdrage - collectief en tegelijk individueel - zoveel jaren later nog nader omschrijven en ontleden, is vrijwel niet meer mogelijk, maar mag hier toch even vermeld worden. En in een voorgaand hoofdstuk ("In de schemerzone") werd dit al even aangeraakt.

Over dat anoniem bevolkingssegment *in eigen* land zei een Duitser nogal cynisch: "Diese zahlreiche Randfiguren haben vielleicht dann noch Geschichte geschrieben weil ihr Leben und Arbeit meistens geprägt war von der tief verborgen Auflehnung gegen den verhängnisvolle Untertanengeist der Oberschicht, und der heimlichen Hybris, es mit ihm aufnehmen zu können. Deshalb sinds sie eigentlich immer *draussen* geblieben. Und die Oberschicht marschierte vom Rand ins Zentrum der Macht, bis an die Spitze des Systems, und wandelte sich vom Mitläufer zum Mitarbeiter und Täter und Mitschuldige, und später, nach dem Krieg, eben sogar zum anständigen Demokrat !" (Die talrijke randfiguren hebben wellicht dan toch nog geschiedenis geschreven omdat hun leven en werk veelal doordrongen was van een diep verborgen afwijzing van de fatale onderdanengeest van het hoger echelon, en ook van de heimelijke overmoed het tegen hen te kunnen opnemen. Daardoor zijn ze eigenlijk altijd buitenstaanders gebleven. En het hoger echelon stapte van de rand tot in het centrum van de macht, tot aan de top van het systeem, en evolueerde van meeloper naar medewerker en dader en medeplichtige, en later, na de oorlog, zelfs ook nog tot een fatsoenlijke democraat!). Rarara, zoek de gelijkenissen *bij ons* !

Interessant *ook voor ons* is zijn *analyse* van de *morele* teloorgang van het ambtenarenkorps: "Die Beziehung zwischen die Behörden und die NSDAP "Goldfasanen" war kompliziert. Man kooperierte schon ab 1933, zunächst auf eher informeller Basis. Man vertraute sich und besiegelte Vereinbarungen oft per Handschlag. Aber Hitler wollte das ändern und legte den Beamten ein *neues Statut* vor, das seiner Weltanschauung besser entsprechen soll. Die Beamten befürchteten dadurch jahrzehntelang gewährte Rechte zu verlieren, aber verweigerten jedoch nicht die Unterschrift. Nicht wenige wüssten genau: So wird das nichts! *Doch keiner sagte ein Wort.* Niemand schreitete ein, um die Probleme zu benennen und die Schieflage zu verhindern. Schliesslich, statt der selbstbewussten Fachleute hockte ein Haufen kümmerlicher Feiglinge um den Tisch. Und der Chef möchte die Schmeicheleien der Speichellecker geniessen und interpretierte das Schweigen als Zustimmung. Aber es entstand *ganz unten* eine zähe Schicht des verdeckten Widerstands" (De relatie tussen overheden en de NSDAP was complex. Reeds vanaf 1933 was er samenwerking, aanvankelijk op een veeleer informele basis. Er was wederzijds vertrouwen en vaak gewoon met een handdruk sloot men een akkoord. Maar Hitler wou dat veranderen en legde de ambtenaren een nieuw statuut op, dat beter moest tegemoetkomen aan zijn wereldbeschouwing. Zij vreesden daardoor hun sedert decennia gewaarborgde rechten te verliezen, maar ze weigerden niet dat te ondertekenen. Doch niet weinigen wisten heel goed dat dit niets zou opleveren. Maar niemand zei ook maar iets. Niemand had de moed om de problemen te benoemen en alzo die scheeftrekking te verhinderen. Ten slotte, in plaats van zelfbewuste experten hokte een hoop bekommerde lafaards rond de tafel. En de chef mocht genieten van het gevlei van hielenlikkers en interpreteerde het stilzwijgen als een vorm van instemming. Nochtans ontstond aan de basis een taaie onderlaag van verborgen verzet). Met een dergelijk korps van ambtenaren, magistraten, leraren en officieren heeft Adenauer vanuit de puinhopen van het Derde Rijk een nieuwe Bondsrepubliek moeten opbouwen... evenals een pasgeboren (en erg laat geboren!) Duitse democratie. "Ob die junge Demokratie den alten braunen Ratten unversehrt überstehen kann, hängte auch davon ab, ob es eine *Presse* gab, die ihnen ständig und schonungslos zur Rechenschaft ziehen will" (Of die jonge democratie ongedeerd de oude bruine ratten kon overleven, hing ook af van de vraag of er een pers was die hen bestendig en meedogenloos rekenschap zou vragen). Maar zonder de Amerikanen en hun Marshall hulp (gevolgd door de EGKS en de EEG, met daarbij de uiterst belangrijke as Parijs/Bonn) zou dat gewaagd project waarschijnlijk vrijwel onmogelijk geweest zijn (en zelfs tot vandaag zijn er hieromtrent nog stuiptrekkingen, zoals onlangs een extreemrechts complotschandaal bij de *Bundeswehr*). Ook is het nogal begrijpelijk dat Adenauer doorgaans "tolerant", eigenzinnig, autoritair en weinig orthodox is te werk gegaan. Al met al is dit een interessante "case study" voor juristen, gespecialiseerd in administratief recht, bestuurswetenschappen en

overheidsmanagement, thans ook nog overschaduwd door een nieuwe wetenschappelijke discipline: interne conflictbeheersing en controle op latente *psychische* reflexen en attitudes bij onvoorziene structurele veranderingsprocessen in de overheidssector (in het Duits "Mut zur Veränderung und zum fruchtbaren Widerspruch" en met daarop de cursus "Verlustaversion und die Aussicht seinen Vorsprung zu verteidigen"). Also, *Vorsprung durch Technik* ! … niet voor niets intussen de slogan van een bekend Duits automerk. Deze kroniek over W.O.2 blijkt inderdaad een bron te zijn voor diverse bijkomende of aanvullende studies over cruciale thema's die hierbij aan de rand plots te voorschijn komen.

En verder over Adenauer nog volgende bedenkingen: "Der einst noch zögerliche Befürworter der Weimar Republik hatte im Austritt aus dem Elend des Dritten Reiches seine politische Berufung gefunden. Er predigte aus seinem Evangelium wie ein Geläuterte. In seinen Reden gab es keine Zweifel, keine Schatten, kein Grau, nur noch Weiss und Rot, entweder Verbündete oder Kommunisten! Und keiner würde nach dem Untergang die Entscheidung für die Demokratie wieder rückgängig machen wollen. Das war jetzt *seine* Zeit, jetzt wollte er rücksichtlos das Land umbauen. Und in seiner *Kanzlerdemokratie* gab es wenig was ihm noch aufhalten konnte" (De destijds nog schuchtere pleitbezorger van de Weimar Republiek had zijn politieke roeping gevonden in het uittreden uit de ellende van het Derde Rijk. Vanuit zijn evangelie predikte hij als een gelouterde mens. In zijn toespraken was er geen plaats voor twijfel, er waren geen schaduwkanten, geen grijze zones, doch enkel nog wit en rood, ofwel was je met hem verbonden ofwel communist! En niemand wou na de ondergang de stap naar de democratie weer ongedaan maken. Nu was *zijn tijd* aangebroken, nu wou hij zonder enig omzien het land ombouwen. En in zijn kanseliersdemocratie was er nog weinig dat hem kon tegenhouden). In het leven van iedere ware Staatsman is er zo'n beslissend kantelmoment van alles of niets! Dàt precies onderscheidt hen van het besluiteloos "geschipper" van andere politici. *Multi vocati, pauci vero electi …*

Ten slotte nog een verrassende toelichting vanwege een gewezen nazi functionaris: "Damals war die Gesellschaft voll Widersprüche. Bei *einzelnen* Beamten entwickelte sich zwar *individuelle* Handlungsbereitschaft und Eigeninitiative, etwa "dem Führer entgegenarbeiten". Aber in der starren Verwaltungstradition des Kaiserreich und der Republik fand sich die neu entstehende Nazi Oberschicht *nicht* repräsentiert. Der Kern des Unbehagens war ein *Bildungswesen* das nicht beitragen konnte zur *sozialen Durchlässigkeit*. Man brauchte ein System das mit der möglichst weitreichenden Entwicklung der *Fähigkeiten* der Einzelnen einhergeht. Aber welches System? Der Nazismus? Der SS-Staat möchte gern den Geist des staatlichen Handelns darauf ausrichten, das jeder Beauftragte *selbst handlungsfähig* wird. Aber würde der SS-Staat diese neue Beweglichkeit *an der richtigen Stelle* einsetzen? Damit dass der Staat *effekiver* handelt? Bestimmt nicht ! Denn der SS-Staat kehrte rücksichtlos der pluralen Demokratie *und dem Rechtsstaat* den Rücken zu, und *es gab ein Preis*, den die Gesellschaft dafür zu zahlen hat. Aber man muss sich dabei genau anschauen, dass seit den dreissiger Jahren die *Grundlagen* des Abendlandes nicht mehr sonderlich geschätzt wurden. Und wer hatte Schuld dran? Jedenfalls kann man sagen, dass sich die bestehende Ordnung auf Veränderungen einstellen musste, die *nicht mehr rückgängig* zu machen sind" (Destijds was de samenleving vol tegenspraak. Bij individuele ambtenaren ontstond weliswaar een eigen handelingsbereidheid en eigen zin voor intiatief, in de zin van "dem Führer entgegen arbeiten". Maar in de starre bestuurstraditie van het keizerrijk en van de republiek vond die nieuwe nazi bovenlaag zich niet vertegenwoordigd. De kern van het onbehagen draaide rond een vorming die niet kon bijdragen tot maatschappelijke doorstroming. Men had behoefte aan een systeem dat rekening houdt met de verst mogelijke ontwikkeling van de vaardigheden van de enkeling. Maar welk systeem? Het nazisme? De SS-Staat wou, naar de geest, het optreden van de Staat zodanig instellen dat iedere opdrachthouder zelf handelingsbekwaam wordt. Maar zou de SS Staat dat nieuw dynamisme op de juiste plaats inzetten? Zodat de Staat meer doeltreffend zou handelen? De SS-Staat keerde inderdaad de pluralistische democratie en de rechtsstaat meedogenloos de rug toe, en de maatschappij moest daarvoor een prijs betalen. Maar men moet daarbij ook wel beseffen dat sedert de jaren dertig de grondvesten van het Avondland niet meer bijzonder gewaardeerd werden. En wiens schuld was dat? In elk geval kan men zeggen dat de bestaande orde zich, hoe dan ook, moest open stellen voor veranderingen die niet meer konden teruggedraaid worden.). Tja, een toelichting die (uiteraard los van de "SS-Staat") eigenlijk, zoveel jaren later, *nog erg actueel* lijkt te zijn! Want wat bijvoorbeeld president Macron in Frankrijk op

gang wil brengen, gaat toch opnieuw in die richting? *L'histoire se répète.* En maatschappelijk en individueel is er blijkbaar nog niet zo veel veranderd, ook al beleven wij in alle opzichten allang andere tijden.

Om even terug te komen op Paxton en zijn "Anatomy of fascism": de huidige soms schokkende gebeurtenissen in de wereld wijzen erop dat we *tijdig en doeltreffend* moeten aandacht hebben voor plots opduikende kenmerken van *neofascisme*. "In order to *understand* fascism we must look at it *in action*!". We moeten hierop attent blijven en *snel en gepast* reageren, ook al zijn er tussen droom en daad nogal vaak praktische bezwaren, doorgaans handelsbelangen of soms een "deal" in verband met het keren van een vluchtelingenstroom. Maar het gaat om de *kern* van de zaak! En de totaal vergeten en onlangs "herontdekte" *Widerstandsmahler* Joseph Steib (1898-1966) herinnert ons eraan met zijn spotprenten tegen Hitler en zijn paladijnen dat "le ridicule tue" nog altijd het meest doeltreffend wapen is tegen iedere vorm van opkomend fascisme. Hoed u voor de valse profeten! ... en zet ze in hun hemd. Ironie is volgens cabaretier Kees Van Kooten "de hoogste vorm van intelligentie", maar heeft ook vlug de neiging om bijtend sarcasme te worden, wanneer het wordt geconfronteerd met een hopeloos geworden toestand. Doch in het geval van Steib was de toestand zodanig hopeloos en uitzichtloos dat hij tijdens het naziregime zijn werken angstvallig heeft moeten verborgen houden (waardoor hij inderdaad de oorlog heeft overleefd), ...thema's waaraan echter nadien - zeker in Duitsland - niemand nog wilde herinnerd worden. Schatten op zolder en in de kelder, of verstopt in een kast of een holle muur, en ook nadien "nicht erwünscht", zeker niet in een kunstgalerij, niet bepaald het ideaal voor een kunstenaarsleven! Voor een echte artist waren het bange en ook barre tijden. Het lijkt wel een beetje op Van Gogh! Maar een echte artist geeft, hoe dan ook, steeds vorm, inhoud en expressie aan wat hij of zij voelt en aanvoelt. *Non loqui non possumus ...*

De Holocaust als sleutelgebeuren

Een positieve kink in die kabel kwam met het geruchtmakend proces **Eichmann** in 1961/62. Indien de Israëli's deze "bureaucraat en organisator van de Dood" niet stiekem hadden ontvoerd uit Argentinië voor een proces in Israël, zou een kentering slechts later zijn opgetreden en ook wel *veel te laat*. Voor het eerst werd ten volle en *ook in de diepte* de focus gericht op wat men sedertdien "de Holocaust" noemt, de genocide op het Joodse volk. Want *voor het eerst in de geschiedenis* van de mensheid was op een dergelijke ongelooflijke en onmenselijke schaal een methodisch en "industrieel" doorgevoerde genocide gepleegd op miljoenen onschuldige mensen, op grond van een waanzinnige rassenpolitiek. Een verdoken "open zenuw" werd plots geraakt en publiek blootgelegd, wat zelden gebeurt bij academische navorsing doch doorgaans ingevolge een spectaculair "incident" of een indringende en openhartige kroniek of een verrassende reportage van een journalist die zich vastbijt in een onderwerp. Want blijkbaar *enkel hierdoor*, en niet door louter academisch onderzoek, kan het historisch bewustzijn doordringen bij een breed publiek en een *maatschappelijk debat* op gang brengen. Men kan en mag dit betreuren, maar dat is nu eenmaal de werkelijkheid.

Toen ik in 1959 bij het begin van mijn legerdienst een intensieve TTR opleiding volgde in Mechelen, kwam nooit ter sprake wat zich daar in de Dossin kazerne (als "KZ-Durchgangslager") had afgespeeld, ... nochtans slechts iets meer dan een decennium voordien. Het was precies alsof er nooit een Holocaust was geweest, dat er daar nooit iets gruwelijks had plaats gevonden. Niets herinnerde er nog aan. In Duitsland kwam ik terecht in een voormalig opleidingscentrum van de Waffen SS (intussen een Belgische kazerne geworden)... en ook daar werd er met geen woord gerept over dat recent verleden. Ik heb de indruk dat niemand hiervan ook maar iets wist of besefte (de omwonenden voorzeker wel, maar die zwegen als vermoord). Wie bekommerde zich nog om het verleden? Wij wisten toen meer over de klassieke oudheid of de Egyptische farao's dan over het recent verleden. Dat verleden was grotendeels uitgewist, of, meer nog, was blijkbaar nooit volledig (of veeleer oppervlakkig) opgenomen in het collectief geheugen! Men had je allicht stapelgek verklaard indien je *toen* had durven voorspellen wat voor een indrukwekkend memoriaal en museum zou worden opgericht in Mechelen ! Allez, maak dat de ganzen wijs!

Maar, achteraf bekeken, is het toch verbazend dat men hieraan nauwelijks aandacht heeft besteed! *Hoe was dat mogelijk* ?? Vermoedelijk niet uit antisemitisme. Die eeuwenoude waanzin is nooit helemaal weg geweest, doch na de bevrijding was niemand nog zo gek om hiervan te willen verdacht worden. De reden voor die "black-out" ligt duidelijk in het feit dat *in Duitsland zelf* het "klimaat" hiervoor niet geschikt was, terwijl *elders* de naoorlogse regeringen *andere* zorgen en prioriteiten hadden,... en allicht vooral ook in het feit dat er *weinig overlevenden* waren van de vernietigingskampen, overigens zodanig uitgeblust dat zij niet meer de kracht of de moed hadden om nog te reageren. Zoals de jood die - enige overlevende van heel zijn familie - in Antwerpen bij zijn "blijde terugkeer" aanbelde aan zijn woning (zijn sleutel was hij allang "verloren") om vast te stellen dat zijn huis was ingenomen door nieuwe bewoners die hem bars wegstuurden en het hem zelfs kwalijk namen dat hij het had overleefd ! (...en dit waren geen Roma, zoals soms nu nog in grootsteden). Zonder zich te verweren, zocht hij onderdak in een opvangtehuis. En het zou mij niet verbazen indien zich in Oostende iets gelijkaardigs had afgespeeld. Er zijn meer zo'n verhalen, zoals de jongen die, als enige overlevende van een groot gezin, op straat een buurvrouw ontmoette die rondwandelde in de pelsmantel van zijn moeder! Ja, overlevenden zijn bij hun blijkbaar ongewenste terugkeer vermoedelijk meer dan eens een *psychische dood* gestorven. Recent wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat hun nageslacht alzo *genetisch* bepaald is, wat verklaart waarom Israëli's **totaal anders** zijn als de voorheen zeer volgzame joden. Met die typische joodse zelfspot zei een overlevende: "Dem Adolf bin ich wirklich dankbar. Denn er hat mein Leben auf sehr *positive* Weise geändert!". Dat "zeer positieve"zullen sommigen betwijfelen, maar *verandering* is alleszins eruit voortgekomen! Duitsers kunnen of willen nog steeds niet beseffen, hoezeer zij *historisch* mede *aan de basis* liggen van wat er allemaal scheef gaat in onze zeer onrustige wereld. Deutschland über alles! Enkel kanselier Merkel heeft het blijkbaar begrepen, maar zij is zelf in de DDR opgegroeid in een totalitaire dictatuur en kan het inderdaad goed weten.

Doch overal zijn er "lijkenpikkers" aan het werk geweest. En onvermijdelijk is ook Oostende hieraan niet ontsnapt. Trouwens, reeds tijdens de meidagen van 1940 werden alhier leegstaande, geteisterde of haastig verlaten woningen zorgvuldig geplunderd ...Honni soit qui mal y pense ! Want een rasechte Oostendenaar is steeds een alerte en ervaren "biehoalder" geweest, en niet alleen als strandjutter of als kaper. Of moest je die "kringloopwinkel" soms overlaten aan de Duitsers, die ongetwijfeld al vlug zelf hun graantje zouden komen meepikken? "'t Leven is voor de rappe!". Overigens is er (historisch onderbelicht!) een onmiddellijk *verband* tussen de Brits/Amerikaanse luchtbombardementen op Duitsland, de grootschalige en systematische roof van joodse goederen ...en de *Endlösung* waartoe uiteindelijk *na lang aarzelen* besloten werd (want aanvankelijk wisten de nazi's niet precies hoe ze het "Jodenvraagstuk" zouden oplossen). Toen vanaf 1942 - in tegenstelling tot wat luchtmaarschalk Goering ooit beweerd en beloofd had - vernietigende bombardementen een dramatische werkelijkheid werden, en tienduizenden (overlevende) Duitsers plots dakloos werden en have en goed verloren, koos propagandaminister Goebbels hiervoor als zondebok uiteraard niet Goering maar wel de "joodse plutocraten" die het opbouwen van een geallieerde luchtvloot van "Luftpiraten" financierden (voor veel Duitsers een aannemelijke verklaring!). Als "tegenprestatie" en *Wiedergutmachung* werden de geteisterden ruim bedeeld met meubilair en kledij, geroofd uit leegstaande woningen van Joden die nu in versneld tempo werden *umgesiedelt* "naar het Oosten",... waar je als Jood toch al die huisraad en garderobe niet meer nodig had. Goederentreinen werden volgestouwd met inboedels van allerlei aard, vaak van prima kwaliteit, want het waren niet de arme Joden die in de jaren dertig waren uitgeweken. Ongetwijfeld pronkt nog steeds in veel Duitse huiskamers fraai antiek meubilair van verdachte "kringloop" oorsprong die niet meer te achterhalen is. En niemand kan voorspellen hoeveel *Raubkunst* er mettertijd nog zal "opduiken" (al moesten de kraaien het uitbrengen!). Erfgenamen zullen nog raar opkijken wanneer ze "grossartige" kunstwerken naar de veiling brengen (waar de herkomst soms wél nog te achterhalen is). Rond heel dat Derde Rijk hangt niet alleen een sfeer van dood en vernieling maar ook nog tot vandaag een hardnekkig "onverkwikkelijk" geurtje van het laagste dat in de mens aanwezig is.

Onrechtstreeks heeft in heel die onverkwikkelijke ontwikkeling ook meegespeeld het toen (en ook nu nog) onbekend feit dat in die vreemdsoortige naoorlogse situatie de nieuwgeboren Duitse Bondsrepubliek eigenlijk niet zo "nieuw" was. Historicus Michael Wildt zag het zo: "Die

Neugründungen waren *grossenteils* mit Beamten der alten, verbrecherischen Organisationen besetzt. Vertuscht, verleugnet und verdrängt, hatten Ministerien und Behörden ihre dunkle Geschichte" (8). Ook in Duitsland heeft men officieel erg laat het deksel van deze beerput opgelicht, op 15 december 2011 (in de aanloop naar *Weihnachten*?), maar duidelijk tegen heug en meug, op sterk en aanhoudend aandringen van de radicale oppositiepartij "Die Linke", en dit via een "Liste aller ehemaligen Regierungsmitglieder mit Nazi-Vergangenheit" (Bundestagsdrucksache 17/8134). Ook hier werd uiteindelijk een "taboe" doorbroken, "worüber man nicht spricht". Doch kennelijk "too little and too late", liefst **66 jaar** na het einde van W.O.2 !! *Uber allen Gipfeln ist Ruhe ….*

In die kentering heeft het "**Dagboek van Anne Frank**" zeker een grote rol gespeeld. Vertaald in alle mogelijke talen, bewerkt voor het toneel en ook verfilmd, vond dit ontroerend dagboek van een ondergedoken joods meisje overal veel weerklank. De Holocaust, aan het licht gebracht in het proces Eichmann, kreeg hierdoor een "gezicht", het gelaat én het innerlijk van een *herkenbaar* individu, een weerloos en onschuldig kind, op de drempel van een leven dat zij nooit zou kennen, weggerukt om de "misdaad" te behoren tot een "ras" dat volledig en definitief moest vernietigd worden! Een Duitser heeft mij ooit gezegd "Millionenfaches Leiden und Sterben übersteigt die menschliche Vorstellungskraft" (9). Om dat te kunnen "vatten", was blijkbaar een achteloos achtergelaten schriftje van een puber nodig. In Oostende is dit ergens vergelijkbaar met het recent opgedoken poëzieboekje van een ander joods meisje van ongeveer dezelfde leeftijd, met name Henriette Szpiro (waarvan eerder sprake sub hoofdstuk "Jodenvervolging", en door Freddy Hubrechtsen meer uitvoerig behandeld in een aparte en opmerkelijke bijdrage in "De Plate").

Vervolgens heeft in 1979 de **TV-serie Holocaust** een ruime weerklank gevonden bij de TV-consument, nochtans "nihil novi sub sole",want allang werden documentaires uitgezonden, evenwel enkel in *laatavondprogramma's* …en dus niet voor de "soap"-kijkers. Die handig *als feuilleton* verpakte serie had een enorme weerslag, vooral in Duitsland. Veel Duitsers die het nog hielden bij "wir haben es nie gewusst", voelden zich nu plots erg geconfronteerd *met zichzelf* en met hun verleden, *ook* tegenover hun kinderen en kleinkinderen. Erg pijnlijk, maar psychisch "bevrijdend", zoals bleek uit lezersbrieven. Dit had politieke gevolgen. In 1981 (36 jaar na de oorlog!) verkondigde de SPD een *Unvereinbarkeitsbeschluss* tegen SS-veteranen en ex-NSDAP-kaderleden (doch zonder concreet gevolg voor intussen al lang in het overheidsapparaat genestelde "alte braune Ratten"). Maar dit betekende dat kanselier Schmidt het geweer van schouder veranderde. Hij was voorheen als *Verteidigungsexperte der SPD* een *gerngesehener Gast* bij "ontmoetingen" van SS-veteranen in de " HIAG – Hilfsgemeinschaft auf Gegenseitigkeit" ("auch später attestierte er ihnen, eine legitime Interessenvertretung darzustellen"), wat voor SS-ers o.a. tot gevolg had dat *al in 1961* hun pensioen werd *gelijkgesteld* met oudgedienden van de Wehrmacht (onbegrijpelijk vermits het Tribunaal in Nürnberg in 1946 de SS had omschreven als een *misdadige* organisatie in het kader van volkerenrecht en vervolging van misdaden tegen de mensheid). Dit verklaart ook waarom kanselier Schmidt (nochtans een socialist) - lijnrecht tegenover de Vredesbeweging - in de jaren tachtig dé grote pleitbezorger was van het NAVO-dubbelbesluit inzake plaatsing van kernraketten (en daarmee voor zijn partij een neerwaartse spiraal heeft ingezet, tot groot jolijt en profijt van "die Grüne"!). Maar hij stond niet alleen. Kanselier Adenauer (christendemocraat en zelf ook slachtoffer van het nazisme) ging in 1953 in de gevangenis van Werl de beruchte SS generaal Kurt Meyer bezoeken, blijkbaar voor een "zakelijk" gesprek met *electorale* bijbedoelingen. Nogal wat SS-ers hadden de oorlog overleefd en vormden nu samen met familie en vrienden een "interessant" kiezerspubliek, goed georganiseerd via "vriendenkringen". Kort nadien, in 1958, liep deze koorknaap al weer op vrije voeten, als "HIAG-Bundessprecher", als woordvoerder voor alle SS-veteranen! Oostendse verzetslieden en politieke gevangenen waren niet van alles op de hoogte, maar wat zij al eens konden vernemen, was al voldoende om zich nog verder verbitterd en ontgoocheld terug te trekken in eenzame afzondering. Niet voor niets is er in deze studie bestendig een *wisselwerking* tussen het historisch referentiekader en anderzijds de *plaatselijke* toestand in Oostende, zoniet kan men onmogelijk begrijpen wat er *hier* eigenlijk allemaal gebeurd is, ook al was het niet zo zichtbaar. "En moest je het ollemaole goed weeten, je zou nog raore stoan kieken !", zo dacht men in Oostende.

Overigens waren "Verneinung" en de eis tot stopzetting van NS-strafvervolging, in het naoorlogse Duitsland *kenmerkend* voor de stemming bij de bevolking. Typerend was de betoging, op 7 januari 1951, van een woedende menigte in Landsberg (waar de *War Criminal Prison N°1* gevestigd was) tegen voltrekking van doodsvonnissen, uitgesproken tegen oorlogsmisdadigers. Op zichzelf reeds opmerkelijk, zo kort na de oorlog! Doch vanuit een nabijgelegen DP-kamp (kamp voor "displaced persons") kwamen joodse KZ-overlevenden opdagen voor een tegenbetoging. De politie trad toen zeer hardhandig op. Tegen wie? Tegen de *tegenbetogers* !! Maar bij ons ging dat allemaal *onopgemerkt* voorbij. Pers en publieke opinie hadden het te druk met de vervolging van eigen "zwarten", met daarbij dan nog de Koningskwestie die het land in rep en roer zette. Wat de Duitsers betreft, ging men ervan uit dat zij nu "hun lesje wel geleerd hadden" en dat zij zich voortaan *fatsoenlijk* zouden weten te gedragen. Wat eigenlijk grotendeels ook gebeurd is, ...dankzij het ontstaan van de E.U. en daarin de cruciale as Parijs-Bonn, het politiek meesterwerk en levenswerk van Adenauer en de Gaulle.

Het ware en ultieme gelaat van het nazi-regime

De Holocaust was een "voorsmaakje" van wat andere "niet-Arische" volkeren te wachten stond, zelfs de Fransen. Een Wehrmachtofficier gaf toe dat "das *Judenreinmachen* sollte offensichtlich *erst der Anfang* sein für Siedlung und Aufbau des Dritten Reiches, freilich bot der Krieg die Voraussetzungen für die Realisierung *immer radikalerer* Gewaltpolitik " (10). Niet toevallig was de "Militärverwaltung" bevoegd "für Belgien *und Nordfrankreich"*, dus ook voor de *Arische* Frans-Vlamingen. Maar die gruwelijke onzin ontging iedereen, meestal ook aan de collaborateurs die in "de Nieuwe Orde" geloofden, overigens woorden die een andere lading dekten dan wat het leek te zijn. Want niets is wat het lijkt. Neem alleen al de benaming "Ordnungspolizei": men dacht hierbij aan politietroepen voor de ordehandhaving achter het Oostfront, terwijl het in werkelijkheid ging om dolgedraaide *Einsatzkommandos* voor het massaal afslachten van joden en "partizanen" (incl. vrouwen en kinderen), inderdaad achter het Oostfront... De kern van dit nieuw en radicaal heidens-Germaans geloof kwam wellicht nergens beter tot uiting dan in de triptiek "Siedlung und Aufbau" van nazi-schilder Hans Lohbeck (1939). Voor historici begint het aandachtig bekijken van die theatrale "kunstwerken" uit de nazi-tijd in toenemende mate een interessante onderneming te worden. Die "kunstenaars" waren immers niet naïef, in die zin dat ze blijkbaar maar *al te goed begrepen* wat nu precies hun broodheren echt "bezielde".

Himmler werd in december 1939 "Reichskommissar für die Festigung deutschen Volkstums" met het oog op "coördinatie" van "Umvolkungen und Umsiedlungen unerwünschten Einwohner in den besetzten Gebieten". In januari 1942 stond hij al klaar met zijn "Generalplan Ost", een "Deportationsplan für Ost-Europa" voor uitdrijving van alvast zo maar 31 miljoen mensen die " als rassisch minderwertig oder gar als Untermenschen abgewertet werden". Iets in die zin heb ik in 1999 vanuit de NATO civiele defensie meegemaakt tijdens de Kosovo-oorlog. Bij Servische *zuiveringsacties* ging het "slechts" om een half miljoen *verjaagden*, in de media omschreven als "vluchtelingen", waarbij enkel door een snel ingrijpen van de civiele defensie een humanitaire ramp kon vermeden worden. De SS-waanzin werd gevoed vanuit de droom van het *pangermanisme,* waarvoor - *ook in Oostende* - heel wat intellectuelen niet ongevoelig waren, ogenschijnlijk een onschuldige en romantische "Träumerei" maar, achteraf bekeken, een gevaarlijke stroming die kon leiden tot uitwassen. Eigenaardig genoeg, naarmate vanaf 1943 de volkseigen rangen werden uitgedund, ging Himmler over tot het rekruteren - wel als "Kanonenfleisch" - van niet-Arische vrijwilligers, niet alleen voor de Wehrmacht ...maar ook voor zijn "raszuivere" Waffen-SS, erg tegen zijn zin, want "in ihrem Selbstverständnis galt die Waffen-SS nicht als ausschliesslich deutsche sondern als *germanische* Formation und zog deshalb frühzeitig NS-gesinnte Männer aus dem germanischen Skandinavien, Holland *und Flandern* an" (11). Zelfs Léon Degrelle met zijn "Waalse Germanen" werd al vlug met open armen ontvangen ... aan het Oostfront. Tot de SS-eenheden die in april 1945 de Führerbunker fanatiek verdedigden, behoorde een in Berlijn "aangespoeld" onderdeel van de uiteengeslagen *Franse* SS-divisie "Charlemagne"! Dit bizar (in Frankrijk totaal onbekend) wapenfeit had later wel geen verband met de tophit van France Gall "Sacré Charlemagne" ...

Ook Duitse historici beamen dat de "NS-Volkstumspolitik" gericht was op "die radikale bevölkerungspolitische Neuordnung der besetzten Territorien und die finale Auslöschung ganzer Bevölkerungsgruppen" (12). Dit griezelverhaal had *al tijdens de oorlog* tot *juridische* gevolgtrekkingen moeten leiden (cfr. "Axis Rule in Occupied Europe" van Raphael Lemkins, *1944*). Nochtans bleek dit niet het geval te zijn. Maar de Amerikanen wilden vermijden dat de afrekening zou lijken op een bijltjesdag onder de oeroude strijdkreet "Vae victis!". Doch bij de voorbereiding van het proces in Nürnberg waren de openbare aanklagers nog op zoek naar *rechtsgronden* voor inbeschuldigingstellingen inzake ontstellende misdaden *zonder enig historisch precedent*. "NS-Verbrechen war ständig in Bewegung, im Verhältnis dazu war das Recht eher eine *statische* Disziplin", dixit een Duitse jurist (13). Sedert psycholoog Carl Jung had ontdekt dat "in jedem von uns ist *auch ein anderer, den wir nicht kennen*" (14), was het nazisme doordrongen van het besef tot wat de mens "als onmens" eigenlijk allemaal in staat is tegenover zijn medemens (en heeft het hiervan behendig misbruik gemaakt) ...maar het is pas veel later dat experimenten in de sociale psychologie wetenschappelijk hebben aangetoond dat *normale* mensen *heel snel* sadistische despoten kunnen worden. Precies omdat dit nooit eerder echt was ingezien, bestond hiertegenover dan ook geen jurisprudentie of rechtsnorm.

Hoe ongelooflijk pervers dit nazi-regime wel was, werd wellicht nooit en nergens op een meer verbijsterende manier bewezen dan in het KZ-getto van Theresienstadt (Tsjechië) op 23 juni 1944. Kort na de landing in Normandië dacht Himmler dat het de hoogste tijd werd om een *charme* offensief te in te zetten door aan heel de wereld te tonen hoe goed die joden het wel hadden, beter zelfs nog dan de Duitsers! Hiertoe werd een delegatie van het Internationale Rode Kruis uitgenodigd voor een "werkbezoek" aan het kamp. De zieken werden vooraf in spoedtempo afgevoerd naar Auschwitz. Na deze "Räumung" kregen "presentabele" joden "prima voeding" en "aangepaste kledij en verzorging" in een "opgeknapte omgeving" met winkeltjes, caféterrasjes, schooltjes en zelfs een theatertje! Zo knus en gezellig, het leek wel een "Club Med"! De kampcommandant SS-Obersturmführer Karl Rahm liet zich plots door de kinderen "oompje" noemen. Hij ontpopte zich ineens tot een soort van G.O., een *Gentil Organisateur* (in 1947 werd hij in Praag ter dood veroordeeld en opgehangen). Portugese sardientjes in blik (ook buiten het kamp een ongehoorde luxe!) werden als versnapering aangeboden aan de kinderen, die als verwende jochies in koor moesten uitroepen "Ach nein, nicht wieder Sardinen!". In deze schijnwereld werd meteen een misleidende propagandafilm gedraaid met als titel "Der Führer schenkt den Juden eine Stadt". Al de "acteurs" werden dadelijk nadien op hun beurt in spoedtempo afgevoerd naar Auschwitz, na een collectief en wekenlang "galgenmaal" zonder voorgaande in de geschiedenis ... *Horresco referens !*

Dit zijn vreselijke beelden die men helaas moet voor ogen houden om zich een idee te kunnen vormen van de *waanzin* van het naziregime, verstrikt in een web van perverse hersenkronkels, normaliter ondenkbaar bij "een volk van denkers en van dichters". Oostendse overlevenden van *l'univers concentrationaire* waren maar al te goed vertrouwd met deze beelden, maar dat was niet zo bij de Oostendenaars die dit *niet* hadden meegemaakt, *en dat was nu eigenlijk de kern van hun probleem*. Dit creëerde psychologisch een "duale" samenleving, met vooral aan de top heel wat onbegrip en onwetendheid. Wat hier - zoals overal elders - nog jarenlang na de oorlog "onderhuids" heeft geleefd en voortgeleefd,... geen mens die het ooit heeft verteld en geen mens die het nu nog zal navertellen. Ook niet de auteur van deze kroniek.

Een oudere Britse collega (destijds inlichtingenofficier bij het Rijnleger) zei mij hierover: "There was a sort of a choreography *and precision* to horror that we didn't expect. The way they set up the scare, it was almost like setting up a bad joke. There was the setup, the timing, the punch line. As a matter of fact, with horror it's all about setting up the *suspense* and then *timing* it right. It was *surreal* because it was part of a dark heritage. The result was the *most puzzling* and the most dazzling tragedy of all times. After all, Germany, the former glam star, was in 1945 a melancholy recluse and a dying nation on a dying planet." (15). Een Duitse collega mengde zich in dat gesprek met anderzijds diepzinnige bedenkingen van een overlevende van KZ Buchenwald : "Ihm machte *nichts mehr* richtig Angst, weil er *schon mal gewonnen* hatte gegen die allergrösste Angst die es gab. Und von dieser *Angstfreiheit* strahlte er etwas aus, eine Art *Leben nach dem Tod*. Der Terror war da *draussen*. Denn der Mensch soll keine Herrschaft einräumen *über seine Gedanken*" (16).

(om redactionele redenen wordt deze aflevering gesplitst in 2 delen, deel 2 zal verschijnen in een eerstvolgend nummer)

VERTALING:

(1) Dit zou niet mogelijk geweest zijn zonder een wijd verspreide moordzuchtige Jodenhaat, een punt waarin Daniel Goldhagen gelijk heeft in zijn onvolprezen maar ook controversiële "Hitlers gewillige moordenaars".

(2) Deze ambtelijke zaakvoerders legden de nadruk op tempo, op snel afhandelen, zonder juridische rompslomp. Hun krasse ingrepen hebben eigenlijk ongewild bijgedragen tot het opheffen van de traditionele werking in een overheidsdienst.

(3) We merkten bezorgd dat die knapen een poging deden om ons beheer om te buigen voor hun eigen inzichten. Zo werden deze klanten steeds onaangenamer in de omgang. Doch men zou hen tevergeefs hebben uitgenodigd om op te stappen. En de voorwaarden ontbraken voor een afzettingsprocedure. Bijgevolg hielden wij ons achter een afwachtende houding. Men wou vooral zien of er in Berlijn andere en betere krachtlijnen zouden doorbreken, wat helaas niet gebeurde, wel integendeel, het werd een noodlottige stap achteruit! Hun gedragingen waren vooral opmerkelijk omdat het ging om een delicaat aspect van ons bondgenootschap. Want zo onverbloemd heeft toch zelden iemand uiting gegeven aan een rancuneuze macho kijk op de wereld, en dit vanuit een eigen diepe drijfveer.

(4) Door samen te werken met een misdadige organisatie pleegden die ambtenaren inbreuk tegen elementaire grondregels van het Belgisch ambtenarenstatuut. Een schending van het recht dat zij na de oorlog hadden moeten bekopen met hun aanstelling en wellicht ook met gevangenisstraf indien dit zou bekend worden.

(5) De betovering van beide ongelijke echelons voor elkaar, voedde zich aan het feit dat ze beiden hadden wat de ander niet had. En daarin waren ze nog niet eens zo ongelijk, in hun beperkte beschikbaarheid en in hun oneindig begeren en drang naar macht. Inderdaad, dit was de "niche" van de nieuwe SS-Staat, een eenheidsstreven en doorgaans een onverschillige houding. Maar het echt aanvaardbaar maken van de toestand kon niet meer waar gemaakt worden. Want ze dansten slechts één zomer. Toch had het met de inschakeling van deze geestesverwanten nog wel een onoverwinnelijk bondgenootschap kunnen worden. Hun basisopstelling tegenover de SS-Staat was vooralsnog niet duidelijk, maar de kopstukken had Jungclaus alleszins overgelaten aan trouwe SS trawanten. Het was wel niet verstandig dat SS-ers intussen nogal wat Belgen brutaal aanpakten, zoals ze dat trouwens allang gewoon waren vanuit hun omgeving aan het Oostfront.

(6) Ik vermoed dat de Krijgsauditeur nooit in alle ernst dit geval heeft onderzocht. Ging het er misschien om, al zo vlug mogelijk een verjaring te doen intreden ?

(7) Als historicus en vooral als Duitser moet Prof. Winkler toch veel beter weten! Want tweemaal deed de Duitse "Flamenpolitik" in Vlaanderen een separatisme ontstaan, vooreerst in de Eerste en nogmaals in de Tweede Wereldoorlog. Natuurlijk telkens ter aanvulling en verdere uitbreiding van Duitse belangen. De omvang van de hieruit voortvloeiende "nieuwe orde" bleef voor de Vlamingen in het duister gehuld. Zeker is enkel dat wij, gevoelsmatig op zoek naar onze cultuur en onze taal, nooit separatisme nagestreefd hebben, en zeker geen welvaartsseparatisme, tenzij Duitsland dat voor ons zou opgeëist hebben. Overigens gaan de "roots" van Vlaanderen terug tot ver in de middeleeuwen ... en die van België (als natiestaat) terug tot in 1830. En de welvaart kwam in Vlaanderen slechts voor het eerst in de "golden sixties", tevens ingevolge de verwoestingen die hier in twee wereldoorlogen door Duitsers werden aangericht. Tot de bijzonderheden van Europa behoort de historisch gegroeide regionale verscheidenheid. En wie de regio's wil afschaffen, vernielt Europa.

(8) De nieuwe vestigingen waren grotendeels ingenomen door ambtenaren van het oude en misdadige regime. Weggemoffeld, verloochend en verdrongen, hadden Ministeries en overheden hun eigen duistere geschiedenis.

(9) Het lijden en sterven van miljoenen mensen overstijgt het menselijk bevattingsvermogen.

(10) Het uitzuiveren van joden moest duidelijk vooreerst het begin zijn van de vestiging en opbouw van het Derde Rijk. Voorzeker bood de oorlog de basisvoorwaarden voor het verwezenlijken van een steeds radicalere politiek van gewelddadigheid.
(11) De Waffen-SS als dusdanig vond het nogal vanzelfsprekend, op te komen voor een niet uitsluitend Duitse doch veeleer een Germaanse formatie en trok bijgevolg al in een vroeg stadium nazi gezinde mannen aan uit het Germaanse Scandinavië, Holland en Vlaanderen.
(12) ... de radicale bevolkingsgerichte Nieuwe Orde in de bezette gebieden en het uiteindelijk uitwissen van ganse bevolkingsgroepen.
(13) Nazi misdaden vormden een gegeven dat bestendig in beweging was. Hiertegenover was de rechtswetenschap veeleer een statische discipline.
(14) ... in ieder van ons is er ook een ander die wij niet kennen.
(15) Er was in dat aanjagen van angst een vorm van choreografie en precisie die wij echt niet hadden verwacht. De manier waarop zij schrik opbouwden, het was bijna het opzetten van een misplaatste grap. Er was een stappenplan, een tijdsschema en een geschikt moment om toe te slaan. Eigenlijk gaat het bij horror om het opbouwen van spanning en daarna is het enkel nog een kwestie van timing. Surrealistisch als deel van een duister verleden, met als gevolg de meest raadselachtige en verbijsterende tragedie van alle tijden. Duitsland, ooit een rijzende ster, was in 1945 een neerslachtige kluizenaar, een stervende natie op een stervende planeet.
(16) Niets kon hem nog schrik aanjagen, omdat hij reeds de allergrootste angst overwonnen had. En van die bevrijding van angst straalde hij iets uit, een soort van leven na de dood. De terreur zat daar ergens buiten. Want de mens mag zijn gedachten door niets of niemand laten overheersen.

HET KORTSTONDIG BESTAAN VAN "*OSTEND FOUNDRIES* LIMITED*"

door **Yves DINGENS**

Op 7 oktober 1913 werd te Londen voor notaris Alexander Ridgway de akte verleden ter oprichting van de vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, genaamd *"Ostend Foundries Limited"*, waarvan de maatschappelijke zetel gevestigd is te Londen. Doel van de vennootschap is de vestiging en uitbating van een nijverheids- en handelsonderneming die zich zou inlaten met de bewerking van ijzer en staal en alles wat daarmede in verband staat: installatie van puddelovens, convertors, constructiewerkplaatsen, enz. Te dien einde zouden terreinen worden aangekocht gelegen te Zandvoorde om er een metaalgieterij op te richten: hiervoor wordt een contract afgesloten met de heer Rodolphe Ghesquière.

Het maatschappelijk kapitaal is bepaald op 60.500 pond sterling, wat een niet zo aanzienlijk bedrag is voor dergelijke onderneming. Men denkt dan ook dat het gaat om de productie van speciale staalsoorten. Het kapitaal is verdeeld in 60.000 preferentiële aandelen van 1 pond sterling en 10.000 gewone aandelen van 1 shilling. De preferentiële aandelen geven recht op een vast cumulatief dividend van 5 % per jaar op het bedrag van het kapitaal. Ze hebben voorrang, wat betreft kapitaal en dividenden op de gewone aandelen. De rest van de eventuele winst wordt verdeeld als volgt: de helft als bijkomend dividend voor de preferentiële aandelen, de andere helft als dividend voor de gewone aandelen.

Volgende personen schreven elk in voor één aandeel en zijn de stichters van de vennootschap:

- Thomas Greenhill, 7 Tanza Road, Hampstead London NW, 'sollicitor's Managing Clerk'
- Max Adan, 7 rue Lafitte, Paris, bankier;